

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017–2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Kučerová

Vliv studia v dospělosti na partnerský vztah a rodinný život

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Milan Demjanenko, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED STUDIES

2017–2018

BACHELOR THESIS

Lenka Kučerová

**The Influence of Adult Education on Partner Relationships
and Family Life**

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Milan Demjanenko, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. února 2018

Lenka Kučerová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu PhDr. Milanu Demjanenkovi, Ph.D. za cenné rady při rozhovorech, za věcné připomínky, trpělivost a ochotu při zpracování práce.

Anotace

Bakalářská práce na téma Vliv studia v dospělosti na partnerský vztah a rodinný život vymezuje nejprve oblast andragogiky, uvádí současnou nutnost sebevzdělání a zvyšování kvalifikace. Dále se zabývá partnerskými vztahy a životem v rodině, zaměřuje se i na oblast komunikace. V praktické části se autorka snaží zjistit, jak ovlivňuje studium dospělého jedince jeho partnera i děti.

Klíčová slova

Andragogika, dospělost, komunikace, manželství, rodina, sociální opora, vzdělávání.

Annotation

This bachelor's thesis on The Influence of Adult Education on Partner Relationships and Family Life first defines the sphere of andragogy. It refers to the present necessity of self-education and reskilling. It also deals with the relationship between the partners and their family life, focusing also on the area of communication. The practical part is trying to find out how the studies of an adult influence his or her partner and their children.

Keywords

Adult, communication, education, education of adults, family, marriage, social support.

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	10
1.1 Motivace k dalšímu vzdělávání.....	20
2 RODINA.....	24
2.1 Manželství.....	27
2.2 Rodičovství.....	31
3 POZITIVA A NEGATIVA ZVYŠOVÁNÍ KVALIFIKACE	34
3.1 Komunikace	35
3.2 Sociální opora.....	38
PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 PRŮZKUM	42
5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ	44
6 SHRnutí.....	58
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá vlivem studia v dospělosti na jeho partnerský či manželský vztah i na rodinný život jako takový. Dospělého studenta je nutné vidět v širším sociálním kontextu. Jeho vzdělávání se nedotýká pouze jeho rodičů a sourozenců, jak to bývá obvyklé u mladších jedinců, ale u studentů, kteří mají vytvořenou svou novou rodinu, se studium v dospělosti bytostně dotýká zejména partnera a vlastních dětí. Práce se zaměřuje na to, jakým způsobem studium vlastní rodinu ovlivňuje a jaký podíl má na motivaci dospělého ke vzdělávání.

Teoretická část práce definuje pojmy andragogika, dospělost, vzdělávání, učení, také celoživotní učení a rozlišuje formy vzdělávání i možnosti studia v dospělosti, například na vysoké škole. Přibližuje rozdíly mezi formálním a neformálním vzděláváním i informálním učením dospělých. Dotýká se změn po roce 1989 v této oblasti jak na trhu práce, tak v nahlížení na současnou rodinu. Konstatuje, že současné pojetí vzdělávání v dospělosti je formulováno v *Strategii celoživotního učení* Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,¹ založené na doporučeních OECD². Touha po vzdělávání v každém věku je však mnohem starší, není žádnou novinkou. O nutnosti celoživotního sebevzdělávání mluvil již Jan Amos Komenský, který v něm viděl zlepšení života.

Zabývá se vnitřní i vnější motivací studentů k dalšímu vzdělávání ve vyšším věku. Jako nutnost vidí v dnešní době zvyšování nebo změnu kvalifikace, absolvování kurzů, seminářů či rekvalifikačních kurzů. Dále se práce zabývá rodinou – tedy manželstvím a rodičovstvím. Nevyhýbá se ani tematice zaměstnanosti žen po tzv. mateřské, respektive rodičovské dovolené. Akcentuje důležitost komunikací

¹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

² Organisation for Economic Co-operation and Development, tj. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, sdružuje 35 států – zakládajícími státy byly Rakousko, Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Island, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Spojené království, USA, dále se připojily Japonsko, Finsko, Austrálie, Nový Zéland, Mexiko, ČR, Jižní Korea, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Izrael, Estonsko, Lotyšsko a Chile.

v rodině nejen mezi partnery, ale také mezi rodičem a dítětem. Vidí rodinu jako vhodnou sociální oporu pro dospělého studenta.

Cílem praktické části práce je zjistit, jaký vliv má studium jednoho z partnerů nejen na partnerský vztah, ale i na rodinný život jako takový. Převažují pro rodinu dospělého studenta klady, nebo zápory zvyšování jeho kvalifikace?

Zaměřit se chce na to, jak vnímá zvyšování profesní kvalifikace partner, jestli pozitivně, nebo negativně, zda studenta ke studiu vybízí a dále v samotném studiu podporuje.

Práce se zaměřuje na to, jak studium v dospělosti ovlivňuje sebevědomí studujícího jedince a celkově jeho osobnostní růst, například v oblasti komunikace. Práce si klade za úkol postihnout, jakým způsobem studium dospělého člena rodiny ovlivňuje jeho nejbližší okolí, zejména jeho nejbližší – tedy partnera a vlastní děti, jaký vliv má čas věnovaný studiu, tedy učení, přípravě na zkoušky a zpracovávání odborných prací dospělého na režim celé rodiny.

Praktická část zahrnuje kvantitativní průzkum, kde jsou na základě stanoveného cíle konkretizovány hypotézy a popsán výzkumný vzorek. Na základě vyhodnocení dotazníků budou potvrzeny, nebo vyvráceny tyto předem stanovené hypotézy. V závěru praktické části budou stručně shrnuty výsledky průzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

V české pedagogice je vzdělání chápáno jako důležitá součást socializace jedince. Vzdělání je *souhrn vědomostí, dovedností a postojů osvojených jedincem v průběhu života; formální označení stupně dosaženého vzdělání, též povolání, profese.*³

V České republice je vzdělání chápáno tak, že je veřejné a zodpovědnost za ně má stát. Prostřednictvím vzdělávacích procesů se zformuluje kognitivní složka osobnosti, to znamená osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty a normy. Vzdělávání je *učením zprostředkované přejímání dosavadních zkušeností lidstva, chování a hodnotových systémů.*⁴

V českém prostředí se v devadesátých letech 20. století rozšířil dnes již vžitý pojem „andragogika“ pro vzdělávání dospělých. Tento termín však není v zahraničí jednotný. Andragogika, součást věd o výchově, vzdělání a vyučování, je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Terminologická difuze pedagogiky a andragogiky je patrná.⁵

Podle Průchy a Vetešky vychází pojem *andragogika* z řečtiny: *anér* znamená *muž*, nebo *„dospělý jedinec, 2. pád André: agogé, agein – vedení, vésti.“*⁶ Jedná se o vědeckou disciplínu, která se zabývá učením a vzděláváním dospělých a také procesy i souvislostmi s učením a vzděláváním spojenými. Objektem andragogiky je dospělý člověk, osobnost vyzrálá po stránce bio-psycho-sociální i ekonomické. Předmětem andragogiky jako vědy je edukační realita dospělých, jedná se o proces organizovaného, zkušenostního a kooperativního učení, který vytváří podmínky pro vznik moderní takzvané učící se společnosti. Nejedná se pouze o intencionální učení, avšak jedná se zároveň o aplikaci v praxi. Andragogika prokazuje přínos řešením

³ HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, 524 s. ISBN 80-7178-303-X, str. 295

⁴ HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, 524 s. ISBN 80-7178-303-X, str. 296

⁵ BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

⁶ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*, Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1, str. 33

skutečných lidských problémů. Andragogika zkoumá zejména teorii a praxi vzdělávání dospělých, poradenství a také další péče o dospělé jedince.⁷

Dospělost je podle Hartlovy definice období vrcholu zrání, dospělost po stránce biologické, emocionální, sociální a kognitivní zároveň je pojmem právním.⁸

Z právního hlediska dosahuje jedinec dospělosti v osmnácti letech a z hlediska psychiky a biologické vyzrálosti se jedná o období vrcholu zrání osobnosti. Vliv na vývoj a zrání mají také sociální vlivy.⁹ „Dospělost je pro naprostou většinu lidí obdobím životní stabilizace a životního realismu.“¹⁰

Období dospělosti dělíme na:

- mladší dospělost: 18 až 30 let,
- střední dospělost: 30–45 let,
- starší dospělost: 45–60 let.¹¹

Tyto životní etapy se odehrávají v rodině, v zaměstnání, ale i mimo něj. Dospělý se pohybuje v prostředí, kde se věnuje svým zájmům.

Dospělost můžeme dělit také na:

- ranou dospělost,
- střední neboli zralou dospělost a počáteční stárnutí,
- postupující stárnutí a stáří.¹²

⁷ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

⁸ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5.

⁹ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

¹⁰ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4, str. 87

¹¹ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

¹² PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

Vyzrálост po Psychické stránce se u dospělého promítá do oblasti samostatnosti myšlení i jednání. Osobnost se projevuje stabilitou v myšlení i v time-managementu např. v pracovní morálce. K volným vlastnostem dospělého náleží svědomitost a vytrvalost.¹³

OECD, organizace sdružující státy evropské i mimoevropské, porovnává ekonomické aspekty různých oblastí života lidí, a ovlivňuje tak i postoje EU. Na základě dokumentu OECD *Celoživotní učení pro všechny* MŠMT zpracovalo *Strategii celoživotního učení*, podle které proces celoživotního učení nelze centrálně řídit, je třeba vyvarovat se nárůstu nadměrné byrokracie a správních či jiných administrativních systémů, které budou o tomto procesu rozhodovat.¹⁴

Pojetí prezentované OECD je charakterizováno těmito akcenty na:

- 1) Možnosti vzdělávání formálního a neformálního v celém životě člověka, cílem je pevný kvalitní základ pro celoživotní učení občanů.
- 2) To se neomezuje na jednostranný průchod vzdělávacími organizacemi, naopak podporuje vzájemné vazby mezi učením a prací, vytváří provázanost mezi vzděláváním a zaměstnáním.
- 3) Propojuje MŠMT s dalšími sociálními partnery kvůli efektivitě vzdělávací politiky.

Evropská komise spatřuje jako důležitý přístup zaměřující se na širokou míru poznatků a rozvoj schopností jednotlivců účastnit se ekonomického života, tzn. zaměstnatelnost. Dále konstatuje změny v současné společnosti jako např. rozvoj v IT technologiích apod. Tyto přístupy jsou zohledňovány v oblastech jako:

- 1) Podpora získávání nových pracovních-odborných dovedností
- 2) Provázanost škol a podnikatelských subjektů.

¹³ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

¹⁴ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

- 3) Interkulturalita.
- 4) Jazyková vybavenost a průchodnost trhu práce EU.
- 5) Zpětná vazba investic do vzdělávání, které obory potřebují odborníky a naopak vysoce erudovaní pedagogové znalí oboru na školách.¹⁵

Strategie celoživotního učení MŠMT vidí snahu, aby všichni jedinci absolvovali úplný cyklus sekundárního vzdělávání, což prakticky znamená, zůstat ve škole nejméně do dospělosti. „Vytvoření této základny celoživotního učení je jedním ze základů strategie rozvoje celoživotního učení pro všechny.“¹⁶

MŠMT vyvinulo v roce 2007 ve spolupráci s *Národním ústavem odborného vzdělávání* novou *Strategii celoživotního učení*, v níž je uvedeno, že: „*Předpokladem rozvoje celoživotního učení je proto vytvoření motivačního, právně ekonomického prostředí, které umožní, aby prostředky byly vynakládány efektivně. Investice do celoživotního učení musí být chápány jako rozvojové investice s nejvyšší prioritou, jejichž efekty jsou signifikantní zejména v dlouhodobém výhledu.*“¹⁷

V této *Strategii* MŠMT je dále uvedeno, že každý má mít možnost vzdělávat se v různých obdobích života v souladu se svými schopnostmi, podle jeho potřeb a zájmu. *Celoživotní učení je kontinuální od narození až do období zralosti. „Počáteční i další odborné vzdělávání by mělo vybavovat člověka dovednostmi a schopnostmi invenčně řešit novodobé problémy udržitelného rozvoje, sociální soudržnosti i ekonomiky založené na znalostech a nemělo by postrádat morální obsah.*“¹⁸

¹⁵ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

¹⁶ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

¹⁷ MŠMT, *Strategie celoživotního učení*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 4–5.

¹⁸ MŠMT, *Strategie celoživotního učení*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 7–8

Učení podle Hartla rozhodně není memorování či biflování: „Učení je schopnost, kterou lze přiměřenou zátěží rozvíjet.“¹⁹ Učení dospělých vnímá Hartl jako klíčové proto, aby nezakrněla schopnost učení. Aktivizaci mozkové činnosti vidí důležitou pro psychickou stránku osobnosti dospělého člověka.²⁰

MŠMT přidává k termínu „učení“ přívlastek „celoživotní“: „*Celoživotní učení je v ideálním pojetí považováno za nepřetržitý proces, ve skutečnosti jde spíše o neustálou připravenost člověka učit se než o neustálé studium.*“²¹ MŠMT zdůrazňuje zásadu, že ucelené dovednosti a znalosti nejsou tak důležité jako právě schopnost se učit a vyhodnocovat informace. Při celoživotním učení vyzdvihuje význam neorganizovaných aktivit kulturních, společenských, pracovních, pobytových atd.²²

Celoživotní učení zahrnuje vzdělávání formální a neformální i informální učení, strategie MŠMT však zohledňuje také další vzdělávání.

Formální vzdělávání, je realizované ve vzdělávacích institucích, zpravidla ve školách. Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou vymezeny právními předpisy. Formální vzdělávání se vyznačuje jasně danými stupni, kterých jedinec postupně dosahuje.

Stupně formálního vzdělávání:

- základní,
- střední vzdělání s výučním listem,
- střední vzdělání s maturitní zkouškou,
- vyšší odborné vzdělání v konzervatoři,

¹⁹ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5, str. 219

²⁰ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5.

²¹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 7

²² MŠMT, *Strategie celoživotního učení* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

- vyšší odborné vzdělání,
- vysokoškolské vzdělání.

Absolvování daného stupně je ukončeno získáním řádného dokladu příslušného stupně, např. vysvědčením nebo diplomem. Po absolvování vyššího odborného vzdělávání a vysoké školy získává diplomant také akademický titul, který se podle pravidel umísťuje před nebo za jméno.²³

V dospělosti se student může rozhodnout pro kombinované, nebo prezenční studium.

Kombinované studium, dříve bylo nazýváno jako dálkové. Studijní bloky mohou být uskutečňovány formou několikadenních soustředění, pak podle rozvrhu několikrát v měsíci, nebo podle doby určené časovou dotací konkrétního studijního programu.

Studenti, kteří se rozhodli pro kombinované studium vybrané vysoké školy, absolvují všechny předměty dle studijního plánu a musí dosáhnout stejného počtu kreditů jako studenti prezenční formy.²⁴

Prezenční formou studia rozumíme takové, které na základních a středních školách nazýváme jako denní. „Rozumí se tím výuka organizovaná pravidelně každý den v pětidenním vyučovacím týdnu v průběhu školního roku.“²⁵ Výhodou je, že jsou studenti v přímém osobním kontaktu s vyučujícími.

Neformálním vzděláváním rozumíme takové, které je zaměřené na získání vědomostí a dovedností, které mohou dotyčnému zlepšit jeho společenské nebo pracovní uplatnění. Zaměstnavatel zaměstnancům nabízí kurzy a semináře. Jedná se o vzdělávání, které zajišťují soukromé vzdělávací instituce, nestátní neziskové organizace, školská zařízení a další organizace.

²³ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

²⁴ HUSÁROVÁ, Dagmar. Portál Vysoké školy. *Kombinované studium – oč v něm běží?* (2010) [online]. [citace 11. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/kombinovane-studium-oc-v-nem-bezi>

²⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9, str. 218–219

Do neformálního vzdělávání řadíme:

- organizované volnočasové aktivity,
- kurzy cizích jazyků,
- kurzy IT,
- rekvalifikační kurzy,
- krátkodobá školení,
- přednášky.²⁶

„Nutnou podmínkou pro realizaci tohoto druhu vzdělávání je účast odborného lektora, učitele či proškoleného vedoucího.“²⁷ Důležitost osobnosti lektora při vzdělávání dospělých podtrhuje Prusáková.²⁸

Dospělý má možnost navštěvovat různé zájmové útvary organizované kulturními středisky, volnočasovými centry, sportovními, fitness a tanečními kluby. Tím si rozšiřuje obzory, je aktivizován, učí se, aktivně relaxuje. Může navštěvovat přednášky a akreditované kurzy. V čem je podstatný rozdíl? „*Nevede k získání stupně vzdělání.*“²⁹ Konkrétně zájmovým vzděláváním dospělých se podrobněji zabývá Knotová.³⁰

Informální učení je proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností z každodenních zkušeností a činností nejen v práci, ale také v rodině a ve vlastním

²⁶ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

²⁷ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 7–8

²⁸ PRUSÁKOVÁ, Viera. *Osobnost lektora vo vzdelávaní dospelých.* Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela, 2014. 520 s. ISBN 978-80-557-0801-0.

²⁹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 7–8

³⁰ KNOTOVÁ, Dana in RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život. O vzdělávání dospělých v České republice.* Kapitola 9. Brno: FF, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, 2008. 343 s. ISBN 978-80-210-5859-0.

volném čase. Informální učení v sobě obsahuje sebevzdělávání, ať již formou četby knih, sledováním webinářů, tutoriálů či televizních jazykových a IT kurzů. Ověření znalostí nabízí dnes také množství internetových portálů. „*Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované.*“³¹

Dostáváme se k dalším pojmům spojeným se vzděláváním dospělých. První, jenž MŠMT ve své současné Strategii definuje, je tzv. *další vzdělávání*, to probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce. Je zaměřeno na komplexní spektrum vědomostí a důležitých dovedností, které mají umožnit dospělému lepší uplatnění v osobním, pracovním a občanském životě.³²

*Strategie MŠMT zdůrazňuje, že myšlenka celoživotního učení pochází už od Jana Amose Komenského, a tak rozhodně není nová.*³³ „*V průběhu vývoje společnosti se však proměňovaly důvody, proč by se měl člověk permanentně vzdělávat, měnila se také očekávání, která jedinec a společnost do celoživotního učení vkládali.*“³⁴

Možnost přecházet mezi školním vzděláváním a zaměstnáním v průběhu celého života se jeví jako alternativa k prodlužování školního vzdělávání na počátku života. Dříve v celoživotním učení, resp. vzdělávání hrály základní úlohu školské instituce financované z veřejných zdrojů.

V minulosti u nás zaměstnavatelé jeví jen malý zájem o potřeby svých zaměstnanců, co se rozšíření kvalifikace týče. Neviděli asi souvislost mezi vzděláváním a lepšími pracovními výkony. Přes to, že zde byla dřívější zkušenost, kdy

³¹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 7–8

³² MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

³³ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

³⁴ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

Baťovy závody, které si držely osvědčenou cestu k úspěchu již v době první republiky, dávaly velký důraz na vzdělávání dospělých.³⁵

„Zásady celoživotního učení byly ve vyspělých zemích přijaty v rovině politické. Ve skutečnosti však nedošlo k jejich významnějšímu převedení do realizace a zamýšlených výsledků vzdělávací politiky, a když, tak pouze v silně redukované podobě.“³⁶

V současnosti, tedy od 90. let, se celoživotní učení podle MŠMT rozvíjí v jiném environmentálním, ekonomickém i politickém klimatu, než tomu bylo v 70. letech. Zdůrazňuje reálné úkoly zaměřené na rozvoj lidských zdrojů, zejména ve vztahu k potřebám efektivního fungování ekonomiky. Doba posouvá těžiště k problematice odborné přípravy a vzdělávání, k uplatnění na trhu práce.³⁷ *„Zásadní myšlenky ze 70. let zůstávají, ale mění se chápání jejich společenské funkce.“³⁸*

Z možného užití prostředků ke kultivaci osobností dospělých zaměstnanců se nyní stává důležitý nástroj k zajištění existence jedince ve společnosti. Nezávisí tedy již pouze na předpokladech pro uplatnění se na trhu práce, ale jako nadstavba se nabízí i možnost seberealizace a naplnění její potřeby, stavíme na možnosti dospělého najít sám sebe, svůj životní program, vlastní identitu a své místo, svou důležitost a svůj přínos druhým a potažmo i společnosti.³⁹

³⁵ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

³⁶ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

³⁷ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

³⁸ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

³⁹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

Změny ministerstvo vidí v menším vlivu školských institucí: „*zdůrazňuje se naopak význam institucí mimo formální vzdělávací soustavu a význam neformálního vzdělávání a informální učení v různých prostředích.*“⁴⁰

Úloha státu na rozdíl od minulosti není již tak významná, základním stavebním kamenem se v současnosti stává partnerství. V občanské společnosti dochází k rozložení zodpovědnosti mezi stát, zaměstnavatele, obce a místní občanská sdružení.⁴¹ „*Místo dalšího vzdělávání financovaného z veřejných zdrojů a střídání vzdělávání a práce se dává přednost např. učení na pracovišti a pracovnímu začlenění během učení.*“⁴²

Beneš shrnuje: „*Jedním z důsledků rozmachu vzdělávání dospělých je nárůst možností učit se. Expanze vzdělávání dospělých vede k nebývalé pestrosti nabídky a ke změnám charakteru tradičních institucí.*“⁴³ Pro ilustraci je předložena tabulka současné situace s konkrétními počty studentů. (viz. Příloha A)

Dnes celoživotní učení koresponduje s ekonomickou, sociální, environmentální a kulturní oblastí. „*Toto pojetí tedy dosud nebývalou měrou směřuje k participaci a spoluodpovědnosti mnoha partnerů v otázkách vzdělávací politiky. Vyvrcholením snah o celoživotní učení v 90. letech bylo pak vyhlášení Evropského roku celoživotního učení v r. 1996.*“⁴⁴

OSN chápe celoživotní učení jako klíčový nástroj k řešení nepřehlédnutelných environmentálních problémů a vidí ho jako nejefektivnější cestu k udržitelnosti rozvoje.⁴⁵ Po roce 1989 se český trh práce změnil z hlediska organizace pracovní doby,

⁴⁰ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

⁴¹ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

⁴² MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 10–11

⁴³ BENEŠ, Milan. *Andragogika.* Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5, str. 75

⁴⁴ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>, str. 12–13

⁴⁵ MŠMT, *Strategie celoživotního učení ČR.* Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

nové formy zaměstnanosti a objevila se i nezaměstnanost: „Ve společnosti konfrontované s novými výzvami a hrozbami globalizace začal být kladen důraz na flexibilizaci pracovní síly, maximální výkon, angažovanost a produktivitu práce.“⁴⁶

„V současných vyspělých společnostech, k nimž se Česká republika bezesporu řadí, je ekonomické zajištění rodiny závislé na participaci (obou) partnerů na trhu práce, takzvané dvoukariérní manželství, sféry práce a soukromého života se propojují.“⁴⁷ Všechny tyto změny se odráží v rodině, hodnotovém žebříčku, změnách v uspořádání rolí v rodině a partnerství, prioritách a volbě životního stylu. Jaký je tedy poměr času stráveného s nejbližšími a v zaměstnání?

Rozdíly mezi státy závisí na legislativě. „Země s vyšším zastoupením částečných úvazků se tak automaticky dostávají na nižší hladinu odpracovaných hodin než země, kde částečné úvazky téměř neexistují.“⁴⁸ Jako nevýhodu to vnímají zejména ženy-matky nejen u nás, ale i v jiných postkomunistických státech.⁴⁹

1.1 Motivace k dalšímu vzdělávání

Motivaci obecně vnímáme jako proces usměrňování, udržování a energetizace chování, která aktivuje, dodává „drive“, elán pustit se do akce. Motiv neboli pohnutka je příčinou aktivity. Máme mnoho druhů motivů: vnitřní, tj. vlastní iniciativa, nebo vnější, např. pobídka partnera. Rozlišujeme motivy cyklické, pravidelné (jako pravidelná

⁴⁶ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 34

⁴⁷ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 34

⁴⁸ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 34

⁴⁹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

výuka), nebo necyklické, jež vycházejí z momentální situace (snaha předvést maximální výkon při testu, ale i získání vysokoškolského titulu). Dále můžeme motivaci vidět jako primární, to znamená vrozenou, na základě fyzických dispozic, nebo sekundární, tedy naučenou, závislou na prostředí.⁵⁰

Motivace jedince zastřešuje vnější a vnitřní faktory, jež spouští, aktivují a dodávají energii lidskému jednání, které zaměřují specifickým směrem, např. ke snaze dosáhnout něčeho. Řídí průběh tohoto jednání a udržují ho v činnosti, poté dochází k hodnocení vlastního jednání, vztahů s okolím, prožívání úspěchů a neúspěchů.⁵¹

Evropská komise akcentuje nutnost a účelovost vzdělávání dospělých, objevuje se termín „učící se společnost“. Z ekonomického hlediska se učení vyplatí, vzdělaný zaměstnanec je bohatstvím firmy.⁵² Požadavky na kvalifikaci se zvyšují napříč obory. Otázka sebevzdělávání a studia v dospělosti se týká jak celé společnosti, tak potažmo každého jednotlivce. Mezi příčiny motivace řadíme podle Atkinsonové⁵³ mimo fyziologických stavů těla a mozku také sociální interakce a kulturu.

Konkrétně motivace k výkonu je definována v Pedagogickém slovníku takto: „*Snaha jedince překonat překážky, obstát ve výkonových situacích, vytrvat v náročné činnosti, dosáhnout cíle, být úspěšný. Jedinec je motivován jednak vnitřními faktory (zejména potřebami), jednak vnějšími potřebami (tzv. incentivami).*“⁵⁴

K výkonovým potřebám řadíme:

- potřebu samostatnosti,
- potřebu úspěšného výkonu,

⁵⁰ KUČERA, Dalibor. *Moderní psychologie*. Praha: Grada, 2013. 216 s. ISBN 978-80-247-4621-0.

⁵¹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

⁵² BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

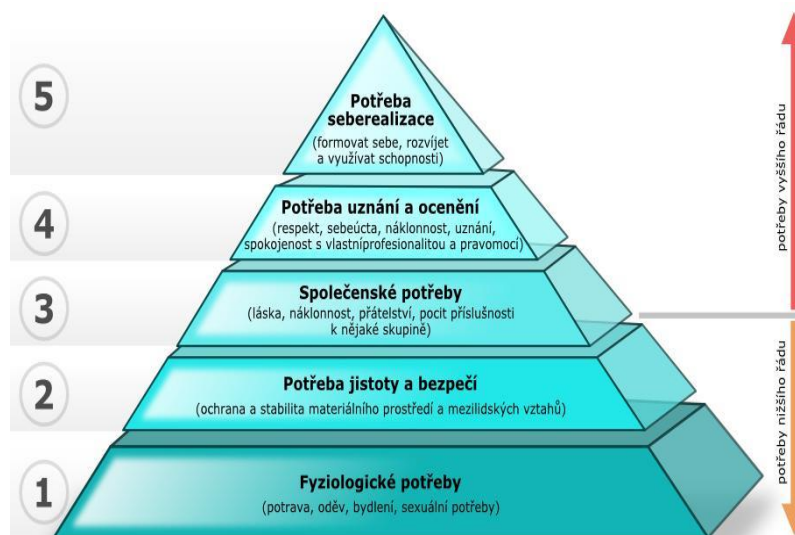
⁵³ ATKINSONOVÁ, Rita L. *Psychologie*. 2. aktualizované vyd., Praha: Portál, 2003, 751 s. ISBN 80-7178-640-3.

⁵⁴ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9, str. 158

- potřebu vyhnout se neúspěchu.⁵⁵

Vnější motivačním činitelem může být zvýšení kvalifikace, vysokoškolské vzdělání, povýšení apod. Vnitřní motivace závisí, jak bylo uvedeno, hlavně na potřebách jedince. Každý člověk má své individuální potřeby, ale mnohé jsou každému jednotlivci společné, což dokazuje humanistická psychologie. Např. Erich Fromm zdůraznil potřebu smyslu. Dalším, kdo se zabýval nejen deficitními potřebami, ale zároveň potřebami vyššími, byl Abraham Maslow, který vytvořil tzv. pyramidu potřeb.⁵⁶

Obrázek 1: Pyramida potřeb Abrahama Maslowa

Zdroj⁵⁷

Stupeň dosaženého vzdělání je odrazovým můstkem pro výběr zaměstnání. V současnosti už není pravidlem, že čím vyšší vzdělání, tím je větší platové ohodnocení a možnost kariérního postupu, zvláště u některých profesí.⁵⁸ Dudová hovoří

⁵⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9, str. 158

⁵⁶ DRAPELA, Viktor, J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 2011, 176 s. ISBN 978-80-262-0040-6.

⁵⁷ HÁLEK, Vítězslav. *Maslowova pyramida potřeb*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. [online]. [citace 6. 9. 2017]. Dostupné z: https://www.google.cz/search?q=maslowova+pyramida+pot%C5%99eb+a+hodnot&biw=1093&bih=534&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAmoVChMIqOqtrZjAyAIVqaJyCh3MDwz9#imgrc=vbfP_r0YmVdXBM

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5.

o tzv. „*individualizované společnosti*“,“⁵⁹ která není novinkou, zabývali se jí již sociologové v 19. století.

V tradiční společnosti je jedinec pohlcen kolektivem, jeho individualita nemá možnost se projevit. Naproti tomu v moderní společnosti jedinec rozvíjí svůj potenciál. V průběhu civilizačního procesu se stále větší množství lidí dostává do vzrůstající vzájemné závislosti a zároveň se každý jedinec stále více liší od ostatních.

Podle Dudové „*lidé v současnosti touží stále více po svobodě, odmítají být uzavřeni do jasně definovaných rolí, sociálních pozic a očekávání.*“⁶⁰ V průběhu druhé poloviny minulého století se individualizace začala týkat každého jedince ve společnosti. Dříve byla určena zejména mužům, individualizovanými jedinci se nyní stávají také ženy.⁶¹

Beneš považuje proces demokratizace jako cestu k překonávání tradičních pseudoautorit. Účast na dalším vzdělávání ovlivňuje společenské klima, okolí a vztahy i osobní charakteristika jedince.⁶² Potřeba učit se, se aktualizuje obvykle v situacích změn individuálních i společenských, které jsou v dnešní době čím dál častější: „*a tak jsou dospělí motivováni k vyhledávání dalších možností učit se.*“⁶³ Nutno dodat, že potřeba vzdělávání se v životě člověka aktualizuje opakovaně.⁶⁴

⁵⁹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 17

⁶⁰ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 17–18

⁶¹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

⁶² BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

⁶³ RABUŠICOVÁ, Milada, RABUŠIC, Ladislav a Klára ŠEĐOVÁ in RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život. O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: FF, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, 2008. 343 s. ISBN 978-80-210-5859-0, str. 97

⁶⁴ RABUŠICOVÁ, Milada, RABUŠIC, Ladislav a Klára ŠEĐOVÁ in RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život. O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: FF, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, 2008. 343 s. ISBN 978-80-210-5859-0, str. 97

2 RODINA

„Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“⁶⁵ Nukleární rodinou rozumíme otce, matku a děti.⁶⁶ „Za nejdůležitější sociální skupinu se považuje rodina.“⁶⁷ Každá rodina má svůj hodnotový žebříček. Mezi jejími členy dochází k interakci, toto vzájemné působení má za důsledek, že své zkušenosti z rodiny aplikují i mimo ni. Rodina plní funkci biologickou, sociální, ekonomickou a psychologickou. Tyto funkce by měly být v rovnováze, absence některé z nich může vést k patologickým jevům, např. poruchám chování.⁶⁸

Vágnerová vidí rodinu jako „soukromé prostředí, které je zdrojem jistoty a bezpečí.“⁶⁹ Zde se učíme komunikovat, vnímat pocity jiných lidí, vcítit se, respektovat potřeby druhých, ovládat se, projevit své city a názory, a také řešit konflikty.⁷⁰

Z hlediska sociologického podle Giddense⁷¹ rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědni za výchovu dětí. Příbuzenství je vztah mezi jedinci, jenž vzniká buďto sňatkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii.

Hlavní funkcí rodiny je reprodukce lidstva, zároveň umožňuje péči o děti a jejich výchovu. Rodina je prvním sociálním prostředím, se kterým se dítě setkává. Rodinné

⁶⁵ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5, str. 181

⁶⁶ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5

⁶⁷ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0, str. 187–188

⁶⁸ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5, str. 202

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5.

⁷¹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

prostředí formuje jeho vývoj. Pro vývoj je důležité plnění určitých potřeb, kam patří uspokojení primárních potřeb a také zajištění stabilního domova a přítomnosti rodičů.⁷²

Dudová konstatuje, že v minulosti byla tradiční jednotkou rodina, protože zajišťovala integraci a reprodukci společnosti. „Právě tato instituce však v průběhu individualizace doznala natolik zásadních změn, že se již více než sto let hovoří o její krizi a rozpadu.“⁷³

„Podle současných sociologů ale i přesto, že se rodina stává křehčí a nestabilnější institucí, individualismus ještě nutně neznamena osamocení, narcisismus a destabilizaci společnosti. Naopak, člověk k tomu, aby mohl být sám sebou, nadále potřebuje přítomnost a pohled blízkých osob.“⁷⁴

Současná rodina plní odlišné funkce, než tomu bylo dříve: „Zatímco dnes je v první řadě místem konstrukce a ověřování osobní identity na základě blízkých citových vztahů mezi jednotlivými členy, ve své tradiční fázi trávající až do 19. století byla její hlavní funkcí transmise ekonomických statků, a zájmy rodiny tak byly nadřazeny zájmům jejích jednotlivých členů.“⁷⁵

Změny ve společnosti ovlivňují partnerský vztah: „Tradiční manželství v preindustriální společnosti bylo především ekonomickou jednotkou (jednotkou založenou na sdílení práce) a spíše než spojením dvou jedinců bylo spojením dvou rodin. Existovala pevná pravidla, modely chování a účinné mechanismy zajišťující ekonomické přežití páru.“⁷⁶

⁷² MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

⁷³ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 19

⁷⁴ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 19

⁷⁵ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 19

⁷⁶ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4.

Na začátku 20. století vznikala manželství čím dál častěji na základě citové náklonnosti, jak uvádí Lenderová, velký podíl na tom měla také první světová válka, která „rozvoj emocionální role rodiny zastavila. A nedobrovolně absentující otcovství vnutilo matkám roli živitelek a ochránkyň, ekonomická role rodiny byla redukována na zachování života. City šly stranou, matky své děti na několik hodin denně opouštěly, přestávaly je hladit a hýčkat, občas na ně křičely a častěji používaly fyzických trestů.“⁷⁷

Dudová konstatuje, že první polovina 20. století znamená zlom ve smyslu požadavku lásky mezi manželi.⁷⁸ „Rodina nabývá formu nukleární rodiny, v níž je manželství založené na vzájemné lásce a kde panuje silná dělba rolí a práce mezi mužem a ženou. Manželé by spolu měli zůstat, jen pokud se milují. Hlavní povinností rodičů je věnovat dětem lásku a pozornost. Pozice muže a ženy se zrovnoprávňují se vstupem žen do zaměstnání.“⁷⁹

Dnes se potýkáme s problémy jako „snížení porodnosti (odkládání porodů do pozdějšího věku a omezení jejich četnosti), vznik či rozšíření alternativních forem rodinného života: nesezdaná soužití, singles a dobrovolná bezdětnost, děti narozené mimo manželství, rozvody a znovusložené rodiny.“⁸⁰ Jde o tzv. „patchworkové rodiny“. „Jakými způsoby organizují lidé svůj soukromý život, pokud ne v rámci rodiny?“⁸¹ táže se Dudová.

[online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 19

⁷⁷ LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina a Tomáš JIRÁNEK. *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914–1918*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2015, 280 s. ISBN 978-80-7432-499-4, str. 36

⁷⁸ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4.

[online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

⁷⁹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4.

[online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 20

⁸⁰ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4.

[online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 20

⁸¹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4.

[online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 18

Zároveň však nevidí dosažení úplné svobody jako reálné, zvláště z důvodu požadavků na trhu práce, který omezuje zájmy rodiny: „*Ideálním zaměstnancem pro pracovní trh je totiž absolutně mobilní a flexibilní jedinec, soutěživý a ambiciózní, ignorující veškeré své závazky v soukromé sféře.*“⁸²

Zájmy kolidují s láskou, vztahy a svobodou.⁸³ V USA bylo únikem z tohoto tlaku v druhé polovině 20. století hnutí „volné lásky“ - *hippies*, které ukončilo až šíření viru HIV. V současné době víme, že záleží na hodnotovém žebříčku dané rodiny, jestli se dostane pod ekonomický tlak společnosti, nebo bude stavět na přesahových hodnotách.

Mezi rodiči a dětmi se vytváří oboustranné pevné citové pouto, které zajišťuje např. vzájemnou pomoc, ale také konflikty apod. Rodina tímto způsobem předává dítěti sociální dovednosti, které využije v dalším životě. Má tedy socializační funkci. Rodina má vliv na dítě jako na budoucího člena společnosti, předává mu své hodnoty a má vliv i na jeho další směřování v životě. Dítě tak získává představy o svém budoucím životě, o rodině, partnerovi. Jak dítě dozrává a nabývá zkušeností, časem některé věci ze své původní rodiny přehodnotí a ponechá si z původních představ jen to, co považuje za pozitivní ve svém životě.⁸⁴ Klára Šeďová⁸⁵ hovoří v kontextu dnešní doby dokonce o tzv. *rodinném vzdělávání*.

2.1 Manželství

Vágnerová definuje manželství takto: „*Manželství představuje základ pro vytvoření nového rodinného zázemí, které by mělo nahradit původní orientační rodinu. Funguje*

⁸² DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>. str. 21

⁸³ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

⁸⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

⁸⁵ ŠEĎOVÁ, Klára in RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život. O vzdělávání dospělých v České republice*. Kapitola 11.

*jako sociální potvrzení kvality vztahu, jeho výlučnosti. Uzavření manželství přináší nová privilegia i povinnosti, z nichž některá jsou zakotvena ve formě právních předpisů.*⁸⁶

Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Vždy se rozlišuje mezi rodinou a širším příbuzenstvím.⁸⁷ Kratochvíl vidí jako klíčový pro manželský svazek výběr partnera, shodu v zájmech a hodnotách. Hodnotovému systému vévodí vzájemná úcta a uznání, porozumění a snášenlivost, děti, věrnost, sex, bydlení a příjem.⁸⁸

Dudová vidí rapidní snižování porodnosti a sňatečnosti po roce 1989 v souvislosti s rozvojem možností cestování a vlastní seberealizace, rozšířením trhu práce, dále se novým fenoménem stala nezaměstnanost. Když pracovní nabídka převyšuje poptávku, nutí to muže a ženy soutěžit o pracovní pozice:⁸⁹ „*V této soutěži se pak rodina a děti stávají jistým břemenem, které zejména ženu v této soutěži diskriminuje. Proto bývají manželství a rodičovství odsouvány do pozdějšího věku, do doby, kdy budou vyřešeny problémy s bydlením a zaměstnáním. Tím se ovšem zvyšuje i riziko, že porody prve plánovaných dětí zůstanou nerealizovány.*“⁹⁰

Pokud v současnosti mladí lidé dají odpovědně přednost dobrému místu, předpokládají, že jejich ekonomické zvýhodnění bude pozitivem i do potencionálního partnerství a rodičovství.⁹¹ Může se ale stát, že partneri nebudou moci mít děti.⁹²

⁸⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5, str. 17

⁸⁷ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

⁸⁸ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

⁸⁹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

⁹⁰ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>, str. 29

⁹¹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN

Očekávání v manželství jsou různá. Žena chce posedět a popovídat, potřebuje od muže duševní porozumění, očekává, že se manžel vcítí do jejích pocitů a touží vyjadřovat lásku celým životem. Muži potřebují mít uvařeno a uklizeno, sex, kdy se zachce, obdiv a očekávají, že je žena nebude zatěžovat starostmi.⁹³

Rozlišují se tato stadia manželství:

- mladé manželství – mezi 18 a 30 lety,
- středního věku (30 až 45 nebo 50 let),
- manželství zralého věku.

Manželství prochází také krizemi, k první dochází mezi třetím a sedmým rokem soužití, druhá se objevuje mezi 17. – 25. rokem.⁹⁴

Existují různé druhy partnerského soužití: trvale konfliktní vztah, chladný vztah, účelový vztah, živý vztah a vztah výlučný. Láska ve vztahu znamená citovou blízkost, jinak řečeno důvěrnost, vášeň a oddanost.⁹⁵

V posledním půl století se změnil náhled na rozdělení ženských a mužských rolí. Ženy se staly více emancipované, dostalo se jim více možností, co se týče dalšího vzdělání, ekonomické soběstačnosti nebo možnosti rozhodovat o svém těhotenství, antikoncepci, umělém přerušení těhotenství. Kromě znatelných výhod tato změna přináší i mnoho nevýhod. Žena na sebe přijala mnoho rolí, kromě role partnerky, matky, uklízečky, nákupčí, kuchařky, také roli ženy pracující na plný úvazek, která v případě potřeby studuje i při zaměstnání. Časem se může cítit unavená a přetížená povinnostmi.

978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

⁹² KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

⁹³ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

⁹⁴ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

⁹⁵ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

Na druhé straně muž může začít vnímat, že ztratil roli hlavního živitele rodiny, nastane pocit osamění, nepotřebnosti a potřeba hledání únikových cest.⁹⁶

Česká rodina v současnosti je rodinou ženy, která je zaměstnána. Pro rodinu představuje zaměstnání ženy ekonomickou nutnost. Žena je tudíž přetížena nejen z pohledu jako zaměstnankyně, ale i manželky a matky. Z této její přetíženosti raší nespokojenost a psychická nepohoda, která se odráží na rodině. Muž pracuje častěji na vyšších pracovních postech a má vyšší pracovní nasazení, a tudíž i výdělek. Od ženy očekává, že bude jeho pracovní vytížení akceptovat a podporovat. Žena naopak očekává od muže psychickou, citovou, ale i pracovní angažovanost v rámci rodiny.⁹⁷

Manželství by mělo být hledání správné cesty životem, láska znamená pochopení partnera a nezištnou péči o něj: „*Spolupráce, pomoc druhému a sebeobětování mají vyšší hodnotu než egocentrické získávání vlastních výhod.*“⁹⁸

Podle Eldredge je muž přirozeným bojovníkem, který rád podstupuje dobrodružství, protože chce zachránit svou krásnou paní. Žena je ráda součástí jeho cesty, není však cílem.⁹⁹

Jestliže máte pocit, že nezvládáte školu, zaměstnání nebo funkci, jestliže se cítíte frustrovaní a unavení, existuje několik příčin. Jednou z nich je, že máte na sebe přehnaně vysoké nároky a snažíte se vše zvládat perfektně. Dalším důvodem je, že neumíte relaxovat, máte dojem, že na odpočinek nemáte čas. Znáte-li ve svém okolí někoho, kdo pracuje stejně tvrdě jako vy, nechte se inspirovat tím, že se zaměříte na to, jak odpočívá on. Ne že byste ho kopírovali v jeho zvyklostech a zájmech, ale podívejte se, jak má naplánovaný odpočinek. Věnujte se rodině, najděte si koníčky, vybízí Šmolka a Mach.¹⁰⁰

⁹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5.

⁹⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

⁹⁸ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9, str. 51

⁹⁹ ELDREDGE, John. *Pozor, srdce muže!* Praha: Návrat domů, 2001. 184 s. ISBN 80-7255-096-9.

¹⁰⁰ ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

Lidé ve středním a vyšším věku, kteří žijí v trvalém svazku s osobou opačného pohlaví, jsou v životě citově stabilnější a spokojenější, statisticky mají nižší nemocnost. Rodinné soužití je rovina, po které touží každý člověk. Plné spokojenosti lze těžko dosáhnout bez realizace mužské, respektive ženské role a bez uskutečnění role rodičovské.¹⁰¹

2.2 Rodičovství

Prakticky ve všech společnostech se můžeme setkat s typem rodiny, kterou sociologové a antropologové označují jako rodinu nukleárního typu. Ta se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních či adoptivních dětí žijících ve stejné domácnosti. Pokud v jedné domácnosti žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další blízcí příbuzní, hovoříme o rozšířené rodině. Její součástí mohou být prarodiče, bratři a sestry se svými manželskými partnery, tety, synovci apod.¹⁰²

Vliv rodičů na dítě zkoumal Zikmund Freud¹⁰³, další psychoanalytik John Bowlby rozvinul tzv. teorii vazby, citového připoutání¹⁰⁴ a na něj navázali mnozí další.

Důležitost porozumění ze strany rodiče popisují Čáp s Marešem: „*Milující rodič stimuluje příznivé formy komunikace s dítětem a tato komunikace ovlivňuje sebehodnocení dítěte, jeho sociální dovednosti aj.*“¹⁰⁵

Matějček hovořil o formování dítěte v rodině: „*Už od poloviny 20. století je jasné, že vyvíjející se plod je v kontaktu a v součinnosti nejen s matčiny tělesnými pochody, ale i s její psychikou.*“¹⁰⁶ Díky soužití v rodině se aktivuje citová inteligence, o které

¹⁰¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

¹⁰² GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

¹⁰³ DRAPELA, Viktor, J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 2011, 176 s. ISBN 978-80-262-0040-6.

¹⁰⁴ BOWLBY, John. *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

¹⁰⁵ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X, str. 256

¹⁰⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996, 144 s. ISBN 80-7178-085-5, str. 10

hovoří Matějček:¹⁰⁷ „*Ve vztazích s ostatními lidmi se uplatňuje interpersonální inteligence.*“

Bohužel dnes je opět akcentováno spíše ekonomické hledisko, již dvouleté děti jsou posílány do mateřských škol.¹⁰⁸ Vágnerová je proti, batole patří jednoznačně do rodinné péče, aby se naučilo zvládat negaci a rozvíjelo svou slovní zásobu.¹⁰⁹

Rodič, který zažil procházku se svým dítětem v batolecím věku, jistě ví, jak je tato procházka pro něj náročná. Dítě se jen tak prochází, občas se u něčeho zastaví, prohlédne si to, zakouká se někam a také se vrací kousek cesty zpět. Jestliže se ale na pro nás nezáživné lelkování podíváme očima našeho dítěte, zjistíme, že procházka je zábavná:¹¹⁰ „*Takové batole může dospělého učit, aby se zabýval potěšenými, která jsou teď a tady, a nestaral se o to, co bylo nebo co má přijít. Batole může dospělého pevně uchopit a vtáhnout do přítomného okamžiku.*“¹¹¹

Svobodová podněcuje dospělé, aby se nebáli děti směřovat k samostatnosti: „*Podporujeme iniciativu dítěte a umožňujeme mu v rámci možností dělat věci, o které projeví zájem. Dáváme dětem dostatek prostoru k volným hrám a podporujeme děti při jejich vymyšlení. Sledujeme, co dítě zajímá a baví, a snažíme se k tomu nabízet příležitosti.*“¹¹²

Učitel národů v Informatoriu školy mateřské adresované matkám shrnul rodičovské povinnosti vůči předškolním dětem následovně: „*Suma tedy toho, k čemu nevyhnutelně mládež vedena býti má, jest troje toto: víra a pobožnost, mravové a ctnosti, jazyků a všelijakých lidských umění povědomost. V tom trém kdo prospívající mládež*

¹⁰⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 1997, 285 s. ISBN 80-859-1229-5, str. 216–217

¹⁰⁸ KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. 168 s. ISBN 978-80-262-1042.

¹⁰⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5.

¹¹⁰ HODGKINSON, Tom. *Líný rodič: lenošením a nečinností k lepšímu rodičovství: zaručený návod, jak být pohodovým rodičem*. Brno: Jota, 2009. 246 s. ISBN 978-80-7217-665-6.

¹¹¹ HODGKINSON, Tom. *Líný rodič: lenošením a nečinností k lepšímu rodičovství: zaručený návod, jak být pohodovým rodičem*. Brno: Jota, 2009. 246 s. ISBN 978-80-7217-665-6, str. 205

¹¹² SVOBODOVÁ, Eva, HOVJACKÁ, Miroslava, KUBECOVÁ, Markéta a Michaela KUKAČKOVÁ. *Rozvíjíme city, vůli, sebepojetí a komunikaci dětí*. Praha: Raabe, 2015. 124 s. ISBN 978-80-7496-189-2, str. 64

má, ten v domě svém ráj má, v němž se nebeští strůmkové štěpují, zalévají, rostou, kvetou.“¹¹³

Prostředí rodiny také formuje dospělé jedince, kteří v ní žijí. Rodina jim poskytuje zázemí a emočně je sytí. „*Také jim stejně jako dítěti rodina určuje dovolené hranice osobní autonomie. Nejen děti, i dospělí se snaží regulovat blízkost jiných členů rodiny podle své potřeby a vytyčovat jiným členům rodiny hranice dovoleného chování tak, aby se necítili ohroženi přílišnými nároky z jejich strany.*“¹¹⁴ Jak sladit kariéru s rodinným životem radí Junová, která vidí rodičovství jako významný mezník, ke změnám dochází před narozením dítěte:¹¹⁵ „*Je potřeba si osvojit mnoho nových znalostí a dovedností proto, abychom byli schopni se o dítě dobře postarat na fyzické i psychické úrovni.*“¹¹⁶

Zároveň chápe období rodičovství jako vzdělávací proces, při kterém dochází k rozvoji osobnosti dospělého. Rozvíjí se po stránce odborné, znalostní i dovednostní, aplikuje naučené do praxe a vytváří nové kombinace, dál se zároveň vzdělává v profesní oblasti, řídí auto, pracuje s počítačem, prezentuje se, stabilizuje se jeho osobnost a roste odolnost vůči stresu, učí se zvládat své emoce, je flexibilní, schopný sebereflexe. Dále se rozvíjí v sociální oblasti, zdokonaluje se v komunikaci, zvládání konfliktů, týmové spolupráci, vedení lidí a rodinného rozpočtu.¹¹⁷

¹¹³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. 226 s. ISBN 80-7017-492-7, str. 34

¹¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9, str. 82

¹¹⁵ JUNOVÁ, Blanka. *Čas pro změnu: ... k rovnováze práce a soukromí*. Ostrava: Práce na dálku, 2016. [online]. [citace 24. 11. 2017]. Dostupné z: www.pracenadalku.cz/portals/0/ebook/cas-pro-zmenu-pdf.pdf

¹¹⁶ JUNOVÁ, Blanka. *Čas pro změnu: ... k rovnováze práce a soukromí*. Ostrava: Práce na dálku, 2016. [online]. [citace 24. 11. 2017]. Dostupné z: www.pracenadalku.cz/portals/0/ebook/cas-pro-zmenu-pdf.pdf, str. 64

¹¹⁷ JUNOVÁ, Blanka. *Čas pro změnu: ... k rovnováze práce a soukromí*. Ostrava: Práce na dálku, 2016. [online]. [citace 24. 11. 2017]. Dostupné z: www.pracenadalku.cz/portals/0/ebook/cas-pro-zmenu-pdf.pdf

3 POZITIVA A NEGATIVA ZVYŠOVÁNÍ KVALIFIKACE

Každá mince má dvě strany, svůj rub i líc. Co studium dospělému přináší? Předně se seznamuje s aktuálními poznatky z jeho oboru z úst vysoce kvalifikovaných odborníků. Rozšiřuje si své vědomosti o nové poznatky vědy, prochází zkouškami, což přispívá k jeho psychické odolnosti a posílení volných vlastností, také se učí mnohé užitečné praktické dovednosti.

Studium mu umožňuje vyzkoušet nové technologické či metodické postupy. Během studia i po něm má možnost sdílet s kolegy nové zkušenosti, v neposlední řadě získává kontakty a informační zdroje. Z hlediska sociálního by mu mělo studium a zvýšení kvalifikace či získání akademického titulu přinášet společenskou prestiž, vyšší postavení ve společnosti spolu s povinností více pomáhat potřebným a dále lepší ekonomický statut.

Je tu však i daň, kterou si studium vybere. Předně finanční a časová zátěž, student po dobu svého studia chybí v zaměstnání, pokud studuje kombinovaně, musí si většinou vybírat dovolenou, aby mohl jet do institutu. Cesty si student obvykle hradí ze svých vlastních prostředků. Učení a zpracovávání seminárních prací, či dokonce práce závěrečné vyžadují mnoho hodin soustředění. To může zatěžovat nejen dospělého studenta, ale i jeho nejbližší okolí, jeho partnera, děti, rodiče a sourozence. Student někdy postrádá čas k odpočinku, což přispívá ke stresu, který vyvolává podrážděnost, a tak může komplikovat komunikaci s okolím, potažmo vztahy.¹¹⁸ Častěji tak může docházet k interpersonálním konfliktům. Proto se dále práce věnuje právě komunikaci a sociální opoře dospělého studenta.

Jak vnímají pozitiva a negativa studia v dospělosti samotní studenti a jejich protějšky? Praktická část práce, tj. průzkumné šetření, se těmito faktory bude zabývat přímo z pohledu dospělých studentů a jejich životních partnerů.

¹¹⁸ TEPLÁ, Lucie. *S dětmi jsme na jedné lodi*. [online]. [citace 10. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/s-detmi-jsme-na-jedne-lodi>

„Studovat vysokou školu dá samo o sobě zabrat, zvládat přitom ještě chodit do zaměstnání a postarat se o domácnost, to už chce občas pevné nervy.“¹¹⁹

3.1 Komunikace

„Bez podpory okolí se vám bude studovat velmi obtížně. Vysvětlete členům rodiny (včetně dětí!), o čem přemýšlíte, co by to znamenalo pro chod rodiny a jaké by byly přínosy toho, kdybyste studium absolvovali. Požádejte je, ať se k tomu vyjádří a zeptejte se, jak by byli ochotni vás podpořit.“¹²⁰

Kratochvíl dělí komunikaci na běžné povídání, hovor o problémech a rozhovory o vztahu. Sdělování by mělo podle něj probíhat otevřeně a autenticky, jasně, jednoznačně a plynule. Komunikace by měla informovat, ne osočovat. Stejně tak důležitý je příjem, naslouchání.¹²¹

Vybíral objasňuje, že komunikace má určitou funkci, kterou má uskutečnit nebo ji plní. Například se mne někdo zeptá na radu a pak nad mojí radou přemýšlí. Lidé spolu komunikují za nějakým účelem a tím nabývá komunikace smysl. Vybíral konkretizuje pět hlavních funkcí lidské komunikace, které se týkají obsahu komunikace:

„Mezi pět hlavních funkcí našeho komunikování bezpochyby patří:

Informovat – předat zprávu, doplnit jinou, dát ve známost, oznámit.

Instruovat – navést, zasvětit, naučit, dát recept.

Přesvědčit, aby adresát (po)změnil názor – získat někoho na svou stranu.

Vyjednat, domluvit (se) – řešit a vyřešit, dospět k dohodě.

¹¹⁹ TEPLÁ, Lucie. *S dětmi jsme na jedné lodi*. [online]. [citace 10. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/s-detmi-jsme-na-jedne-lodi>

¹²⁰ WURMOVÁ, Nela. *Jak si nezkazit vztahy s okolím kvůli studiu při práci. Studium po třicítce*. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/jak-si-nezkazit-vztahy-s-okolim-kvuli-studiu-pri-praci>

¹²¹ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

Pobavit – rozveselit druhého, rozveselit sebe. ¹²²

Ale vzápětí dodává, že „někteří z těch, co komunikují, se více zaměřují na formu než na obsah, a to za cílem kontaktovat se nebo se předvést.“ ¹²³

Lidská komunikace probíhá formou zprávy, kterou jeden člověk sděluje něco druhému. Druhý jedinec zprávu přijme, nějakým způsobem ji dekoduje a sdělí odpovídajícím způsobem prvnímu člověku odpověď. Komunikace má aspekt obsahový, tím je informace, a aspekt vztahový, to je náš vztah k druhé osobě - co si navzájem o sobě myslí, co chtějí po druhém člověku, aby udělal a další. Komunikace ale také probíhá v rovině verbální, to je slovní, a neverbální. Neverbální rovina se projevuje gesty, mimikou, postojem apod. ¹²⁴

Komunikací se podrobně zabýval také Křivohlavý, který klade důraz na autentický rozhovor, naslouchání, všímá si neverbálního vyjádření, pochopení, povzbuzování a empatie. Manželům radí, aby si k rozhovorům dávali příležitost, naslouchali, stáli na straně partnera, kladli otázky a přijímali jeden druhého takového, jaký je. ¹²⁵

Kratochvíl hovoří o „manželském kontraktu, vědomé i nevědomé smlouvě“, která se týká všech oblastí manželského života: „*Dílčí složky individuálních dohod jsou určeny potřebami a přáními jedince. Ty mohou být zdravé a realistické, ale také neurotické a konfliktní.*“ ¹²⁶ Předpoklady k disharmonii nastanou, když se očekávání partnerů příliš odlišuje. Prevencí je otevřená komunikace, empatie, vřelost a opravdovost. Otevřenou komunikací rozumíme takovou, která není plná napomínání, kritiky, odmítání, obviňování a vyčítání, ale nemá být ani podrobivá, kde jeden z partnerů neustále ustupuje, smiřuje se, omlouvá a snaží se zachovat klid za každou cenu. Komunikace by neměla být chladná, suchá, monotónní, neměla by ani odvádět pozornost od řešení konfliktu. V manželství bychom se měli zajímat o partnera,

¹²² VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-998-4, str. 31

¹²³ VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-998-4, str. 32

¹²⁴ KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 1999. 289 s. ISBN 80-7178-240-8.

¹²⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Povídej, naslouchám*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 135 s. ISBN 978-80-7195-405-7.

¹²⁶ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9, str. 13

vyslechnout ho, kritizovat pouze konstruktivně, nepřikazovat, umět uznat svou chybu, pochválit, ale nepochlebovat, být empatičtí, usmívat se a hádat se jen konstruktivně.¹²⁷

Manželé Kopřivovi, Nevolová a Nováčková akcentují respektující efektivní komunikaci. Abychom podpořili sebeúctu dítěte, neponižujeme slovem, do komunikace, a to ani do té partnerské, nepatří výčitky a komandování.¹²⁸

Ke konfliktu v rodině dochází ale také i tím, že muž začne podnikat, je úspěšný, ale málo přítomný doma. Nepřítomnost v rodině kompenzuje přílivem peněz do rodinného rozpočtu, ale jeho fyzická přítomnost v rodině chybí. Jindy muž-podnikatel si vynahrazuje pracovní stres mimomanželským stykem s jinými ženami. Ke konfliktu dochází, jestliže jsou oba manželé ambiciózní, a vzniká otázka, kdo se bude věnovat rodině a domácnosti. Konfliktní stav nastává v situaci, kdy žena dosáhla vyššího vzdělání nebo postavení než její partner. Rozdíly v tom, co od sebe v rámci rodiny a partnerských vztahů muži a ženy očekávají, jsou dány i biologicky naprogramovanými rozdíly v chování mužů a žen ve všech společnostech.

Muž je lépe vybaven, aby chránil svoji rodinu proti vnějšímu ohrožení, je jejím živitelem. Žena má lepší předpoklady k tomu, aby se zabývala vnitřními záležitostmi rodiny. Na muže se kladou požadavky týkající se zájmu o rodinu, pomáhání s péčí o děti, ale i s domácími pracemi. Lidské společnosti se ovšem toto pozměňování a upravování vrozené výbavy mužů a žen zcela nepodaří a to zachraňuje společnost před sebedestrukci.¹²⁹

Komunikaci může studující z partnerů obohacovat novými poznatky, jeho paměť sensorická, krátkodobá i dlouhodobá se totiž studiem aktivizuje. Díky studiu dochází k vyšší míře sebepoznání, což pokud dospělý jedinec sdílí se členy rodiny, opět může obohatit partnerský i rodinný život.¹³⁰

¹²⁷ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

¹²⁸ KOPŘIVA, Pavel, NOVÁČKOVÁ, Jana, NEVOLOVÁ, Dobromila a Taťjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

¹²⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

¹³⁰ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, 280 s. ISBN 80-7178-551-2.

Na rozvoj komunikace dítěte kromě rodičů působí celý soubor sociálních faktorů, jako „*struktura rodiny, sourozenci a další členové rodiny, socioekonomické postavení a profese rodičů, také úroveň vzdělání rodičů.*“¹³¹

Vágnerová vidí jako pozitivní rodičovské otázky kladené dítěti, ty které „*mívají stimulační charakter, např. podporují rozvoj dětského vyprávění, a regulují je. Rodiče dítěti kladou otázky a očekávají, že dítě bude adekvátně reagovat.*“¹³²

Campbell, v rodičovské komunikaci zdůrazňuje kázně, tedy vymezení hranic. Spatřuje jako důležitý fyzický kontakt s dítětem mazlení a také kontakt očima, který by neměl být zneužíván ve vzteku rodiče, ale měl by spíš povzbuzovat. Soustředěnou pozornost řadí na neméně důležitou pozici. Reaguje rodič na dítě s úctou, laskavostí a zájmem? „*Je potřeba dát dítěti možnost, aby se cítilo samo se sebou spokojeno. Nekritizovat ho, nepokořovat ho, ani ho nějak nesrážet.*“¹³³

Učitel národů pravil: „*Všeobecně také vtip a rozum dětem brousí fabule neb básně o živočiších aneb o čemkoli vtipně složené. Poslouchají zajisté takových rozprávek místo historií rádi a pamatují je sobě snadně*“¹³⁴ Dospělý, který se vzdělává, si s sebou z vlastní rodiny nese určité komunikační stereotypy, ze kterých ho studium může vyvést.

3.2 Sociální opora

Dospělí studující mohou prožívat během svého studia různé zátěže, týkající se např. řešení obtížných problémů, zažívaný neúspěch apod. Zátěžové situace se mohou prolínat a slučovat. Mohou se týkat problémů v zaměstnání, v rodině, provází je

¹³¹ PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace. Poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-3603-7., str. 146

¹³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5, str. 224

¹³³ CAMPBELL, Ross. *Potřebuji tvou lásku. Co můžeš udělat pro své dítě*. Praha: Návrat, 1992. 124 s. ISBN 80-85495-11-2, str. 119.

¹³⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. 226 s. ISBN 80-7017-492-7., str. 31

únava.¹³⁵ Proto i dospělý student potřebuje útočiště, sociální oporu, která je podle Křivohlavého,¹³⁶ chápána jako fyzická i psychická pomoc poskytovaná druhými lidmi člověku v zátěžové situaci, podporuje ho, ulehčuje mu.

Manžel či manželka mohou být emocionální podporou (partnerova blízkost a soucítění, náklonnost vyjadřovaná laskavým jednáním, podáním ruky, uklidněním při pocitech beznaděje). Míra sociální podpory závisí na rodinném klimatu, záleží na hloubce vzájemných vztahů a míře interpersonálních konfliktů, členové rodiny by se neměli vzájemně úmyslně iritovat. Důležité je, aby v rodině i mimo ni docházelo k naplňování sociálních potřeb studujícího dospělého tak, jak výše zmiňuje první kapitola.

Mezi ně patří potřeba afiliace, sociálního kontaktu s druhými lidmi, potřeba přátelského vztahu znamená mít člověka, kterému důvěřuji. K dalším sociálním potřebám řadíme potřebu vzájemnosti – pečovat a být opečovávan, potřeba sdílení, komunikace, komparace, kooperace spojená s překračováním vlastních limitů, potřeba bezpečí, uznání, začlenění, identity. Možnost probrat s partnerem svá studijní úskalí vyústí v získání času na učení, přípravu na zkoušky a pro zpracování odborných prací.¹³⁷ Kvalitní rodinná podpora po stránce emoční i instrumentální je důležitá nejen pro děti v procesu vzdělávání, ale i pro dospělé jedince. Spočívá nejen v předávání informací, ale i v zachování přátelství, jeho předpokladem je aktivní naslouchání, věcná pomoc a povzbuzení.

Většina lidí si přeje mít stálého partnera a dobře fungující rodinu. Na tom, jak naplní člověk toto přání, se odvíjí jeho vlastní sebehodnocení, psychická pohoda a zdraví. Rodina se přizpůsobuje požadavkům dětí, kdy rodiče, ačkoli mají momentálně jiné potřeby – např. jsou unaveni, musí být k dispozici dětem. Ale i dospělí jedinci v rodině se musí jeden druhému přizpůsobovat. Individuální plány jedince se mohou uskutečnit

¹³⁵ HLADÍLEK, Miroslav. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-75-4.

¹³⁶ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Moderátor zvládnutí zátěže typu sociální opory*. Československá psychologie. Praha: Academia, 1999, 43, 2. ISSN 0009-062X.

¹³⁷ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, 280 s. ISBN 80-7178-551-2.

až se souhlasem partnera, musí být prodiskutovány a dojít k oboustranné spokojenosti ke kompromisu.¹³⁸

Podle názoru autorky se toto týká i dalšího studia jednoho z partnerů. Jedná se o závažné rozhodnutí, které časově na poměrně dlouhou dobu ovlivní chod celé domácnosti.

Pro člověka znamenají mnoho jeho blízcí, zejména partneři, pro utváření sebeobrazu, ale také pro intimitu, kterou každý z nás potřebuje, pro trvalost své role na tomto světě. Nejdůležitější úlohu v tomto ověřování světa hrají naši nejbližší, nejčastěji partner, jelikož ten nás vnímá neustále, v celé šíři našeho života, protože mu zpravidla vyprávíme o většině věcí, které děláme. Partnerský vztah tvoří pro jednotlivce určitý řád, v němž jeho život nabývá smyslu.¹³⁹

Studující se odreagovávají podle Křivohlavého nejčastěji při rozhovorech s partnerem či přáteli, pak hudbou a zpěvem, sportem, kulturou, tělesnou prací, humorem, dále četbou či spánkem. Vztahy pomáhají dospělému studentovi vyrovnat se se stresem, zároveň platí i opak, studující je stresován těžkostmi v rodině. Rodina, stejně jako práce na sobě, zvyšování kvalifikace, získávání nových dovedností, studium, patří k životním cílům a tématům.¹⁴⁰

Dobson hovoří o tzv. uštvaném životním stylu, který je pro naši kulturu tak typický, kdy se dnes jedinci ve společnosti vzájemně izolují, což vidí jako hlavní příčinu rozpadu manželství.¹⁴¹

Fungující rodina poskytuje jejím příslušníkům zázemí, kde si její příslušníci mohou odpočinout od tlaku společnosti. Zdravá rodina přijímá všechny svoje členy

¹³⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9

¹³⁹ DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>.

¹⁴⁰ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, 280 s. ISBN 80-7178-551-2.

¹⁴¹ DOBSON, James. *Výchova chlapců*. Praha: Návrat domů, 2003. 320 s. ISBN 80-7255-082-9.

bez podmínek a všem poskytuje stejné laskavé prostředí.¹⁴² Studující potřebuje pevný bod, oporu, domov, kde může spočinout. Podpora při studiu je ze strany partnera či partnerky významná a pochopení ze strany dětí, ať jsou malé nebo odrostlejší, vítané.

¹⁴² MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRŮZKUM

Cíl průzkumu

Cílem práce je popsat, jaký vliv má studium dospělého jedince na jeho nejužší interpersonální vztahy, tedy v rodině, jakým způsobem studium v dospělosti ovlivňuje partnerský vztah a vztah s vlastními potomky.

Hypotézy

Na základě určených cílů průzkumu byly stanoveny následující stručné, jasné, jednoznačné a ověřitelné hypotézy:

Hypotéza č. 1: Větší sociální oporu má dospělý studující, pokud má partnera, než ten, který stálého partnera nemá.

Hypotéza č. 2: Studium partnera/rky přináší problémy v rodině, neboť obírá rodinu o společně trávený čas.

Hypotéza č. 3: Studium v dospělosti rozšiřuje okruh témat k rozhovorům s partnerem a dětmi, tím obohacuje komunikaci a vztahy s nimi.

Metody průzkumu

Teoretická část bakalářské práce je ukotvena na studiu literatury s tematikou vzdělávání, andragogiky, rodiny, manželství, rodičovství, komunikace a témat příbuzných. Je zvolen kvantitativní charakter průzkumu, konkrétně dotazníkové šetření, ve kterém byly otázky sestaveny na základě cílů práce a předem stanovených hypotéz.

Metodou průzkumu je strukturovaný dotazník v elektronické podobě. Výhodou této metody je to, že lze získat určitý rozsah informací za krátkou dobu od většího počtu respondentů a je dodržována etika výzkumu, která zahrnuje anonymitu oslovených respondentů ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Nevýhodou je, že není zaručena stoprocentní návratnost a chybí zde autentický rozhovor s respondentem, který by doplnil podrobnosti. Proto, aby byl výzkumný vzorek co

nejširší a podařilo se oslovit co největší počet respondentů v co nejkratším čase, je dotazník vypracován pomocí databáze Survio a byl rozeslán e-mailem. Databáze shromažďuje vyplněné dotazníky a umožňuje analyzovat výsledky šetření.

V dotazníku byly použity 3 druhy dotazování:

1) Uzavřené otázky s předem stanovenými variantami možných odpovědí, ze kterých je nutno jednu vybrat. Jejich výhodou je rychlost odpovědi pro respondenta a jsou také snazší pro vyhodnocení, limitem pro respondenta může být omezená volba z jednotně předkládaných variant.

2) Otázka otevřená je použita pouze u dotazování ohledně počtu dětí.

3) Polootevřené otázky nabízí dané odpovědi, pokud si ale respondent žádnou nevybere, má možnost doplnit svoji vlastní alternativu. Tímto je eventuálně dán respondentům prostor pro vlastní vyjádření.

Dotazník má celkem 24 otázek.

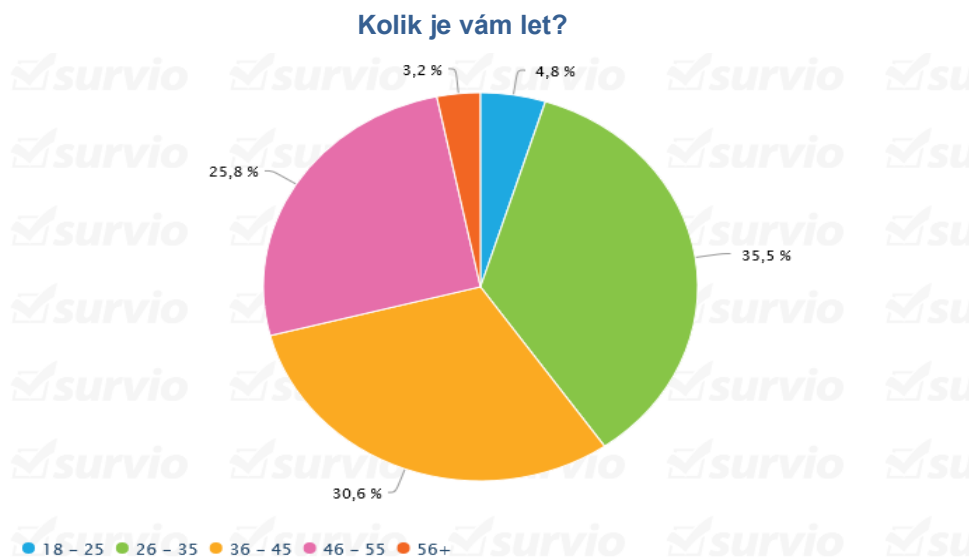
Odpovědi z dotazníku byly sumarizovány a zaznamenány také pomocí systému Survio, jeho pomocí jsou zmapovány výsledky jednotlivých odpovědí a následné grafické znázornění takto získaných dat.

Popis průzkumného vzorku

Průzkumný vzorek byl náhodný. Dotazník byl ve formě odkazu <https://www.survio.com/survey/d/D9U8Q4K2M9Y9V9H3B> rozeslán pomocí e-mailu na adresu studentům a absolventům. Ti byli vyzváni, aby jej dál libovolně šířili. Sběr dat tohoto průzkumu probíhal od 9. do 29. listopadu 2017, celkem se takto podařilo oslovit 112 jedinců. Návratnost dotazníku podle evidence databáze Survio byla 55%, celkem jej vyplnilo 62 respondentů. Doba, kterou respondenti věnovali vyplňování dotazníku, byla nejčastěji 2 – 5 minut, a to v 38%.

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

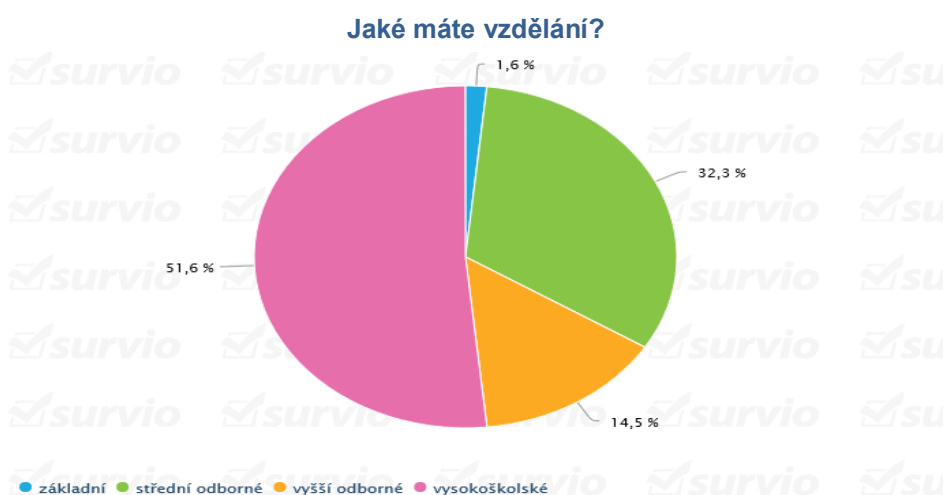
Graf 1: Věk respondentů

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Nejčastěji jsou respondenti středního věku: 22 respondentům je mezi 26 až 35 lety, 19 respondentům mezi 36 až 45 lety, 16 respondentům mezi 46 až 55 lety, pouze 3 respondenti jsou ve věku mezi 18 - 25 lety, 2 respondenti ve věkové kategorii 56+.

Graf 2: Vzdělání respondentů

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Více jak polovina dotazovaných má vysokoškolské vzdělání, tedy ve 32 případech. Vyšší odborné vzdělání dosáhlo 9 respondentů a 20 respondentů má střední odborné vzdělání s maturitou. Se základním vzděláním se zapojil 1 respondent.

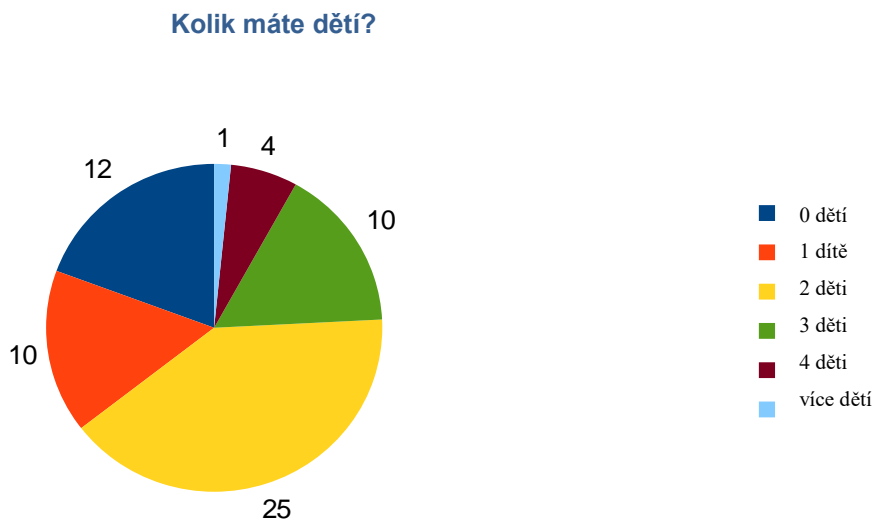
Graf 3: Rodinný stav

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

V manželství či partnerství žijí téměř všichni dotazovaní. Výjimku tvoří 3 respondenti.

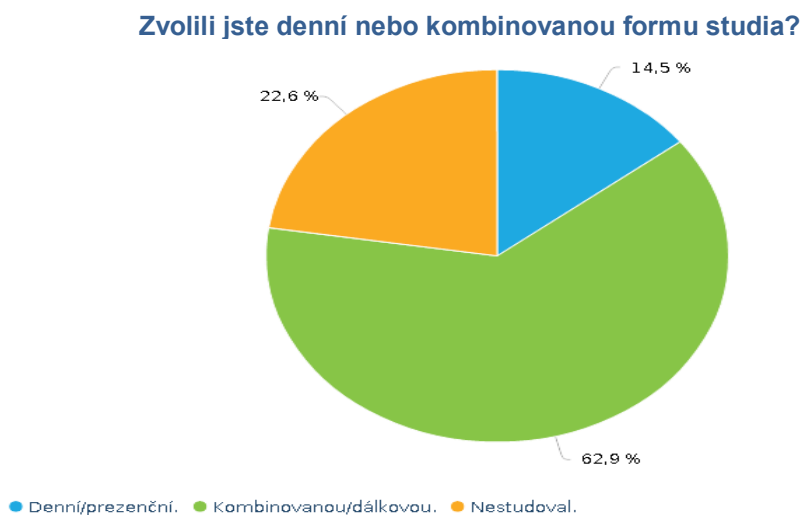
Graf 4: Počet dětí v rodině

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Dvě děti má 25 respondentů. Žádné potomky nemá 12 respondentů. Shodně po 10 respondentech má jedno dítě a tři děti. 4 dotazovaní mají 4 děti. Zbývající respondent má více než 4 děti.

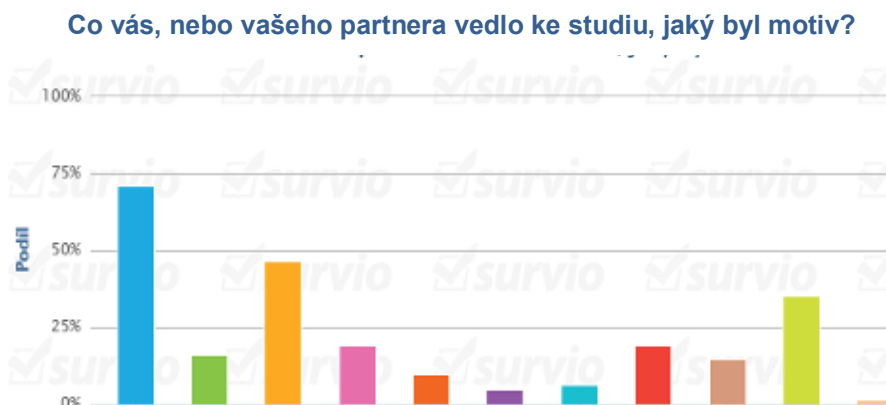
Graf 5: Forma studia

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Kombinovanou formu studia zvolilo 39 respondentů. Denní formu studuje nebo studovalo 9 dotazovaných. Nestudovalo 14 lidí.

Graf 6: Motivace ke studiu

- Zvýšení kvalifikace.
- Požadavek zaměstnavatele.
- Touha po sebezdokonalení.
- Nestudujeme.
- Touha po změně pracovního místa.
- Přání partnera.
- Přání rodiny.
- Změna životního stereotypu.
- Touha navázat nové sociální kontakty.
- Touha dozvědět se něco nového.
- Jiná možnost (prosím, doplňte):

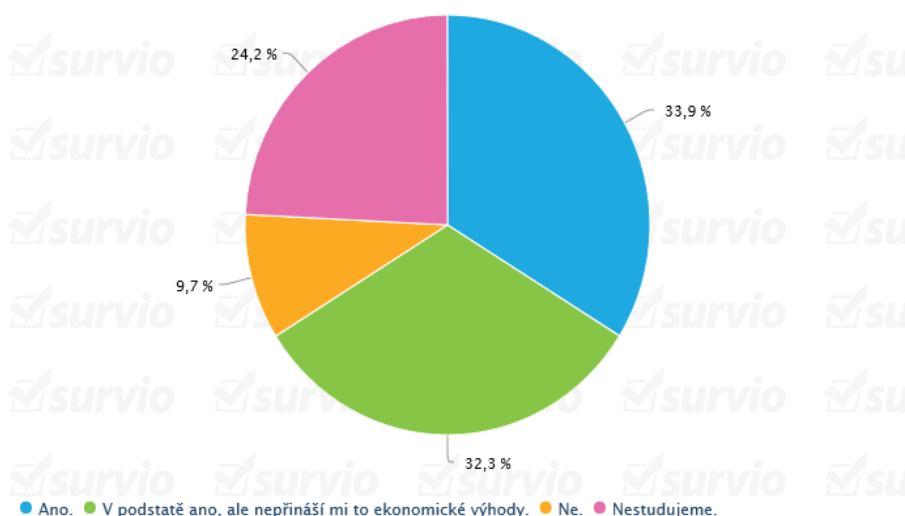
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Respondenti měli možnost zvolit více alternativ odpovědí.

Zvýšení kvalifikace vedlo ke studiu 44 respondentů. Touha po sebezdokonalení motivovala 29 studentů. Zvědavost uvedlo 22 dospělých. Vnější pobídka ze strany zaměstnavatele přesvědčila ke studiu 10 respondentů. Přání změnit životní stereotyp zvolilo 12 respondentů. Navázání nových sociálních kontaktů v rámci oboru byla jednou z příčin studia u 9 dospělých. Změna pracovního místa vedla k rozhodnutí studovat u 6 dotazovaných. Na přání rodiny začali studovat 4 a na přání partnera 3 dospělí. Jeden člověk uvedl, že nestudoval.

Graf 7: Zlepšení pracovního zařazení

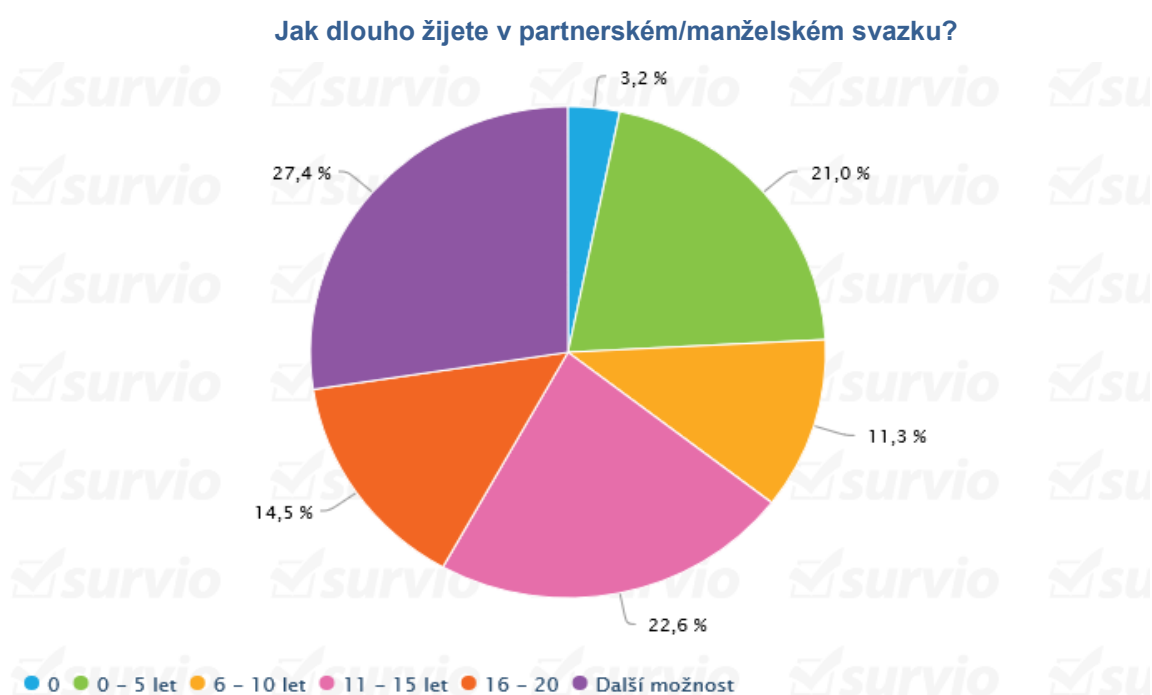
Máte vy, nebo váš partner vyhlídku na lepší pracovní zařazení díky studiu?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

S vyhlídkou lepšího pracovního zařazení studuje 22 respondentů, naopak žádné výhody zvýšení kvalifikace nepřináší 6 respondentům. 20 dotazovaným sice přináší zvýšení kvalifikace lepší pracovní zařazení, ale neplynou jim spolu s tím žádné ekonomické výhody. Nestuduje 14 respondentů.

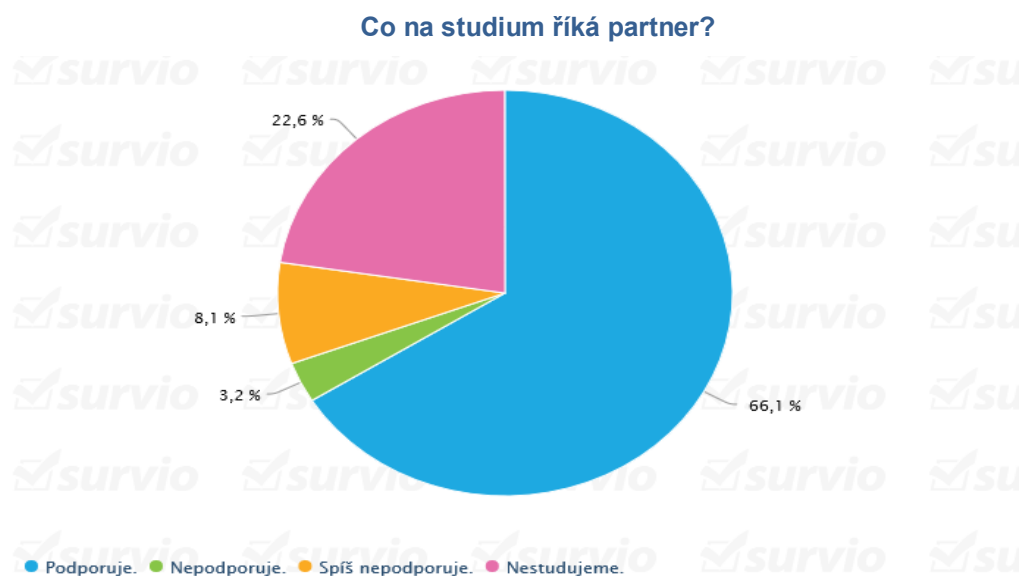
Graf 8: Doba trvání partnerského/manželského svazku

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

14 respondentů žije v manželství 11 až 14 let. Méně než 5 let uvádí 13 lidí. 9 respondentů žije v partnerském svazku 16 až 20 let. 7 respondentů je ve svazku 6 až 10 let. 2 respondenti žijí bez partnera. Nejčastěji, v 17 případech, respondenti uvádějí jinou možnost.

Graf 9: Podpora při studiu ze strany partnera

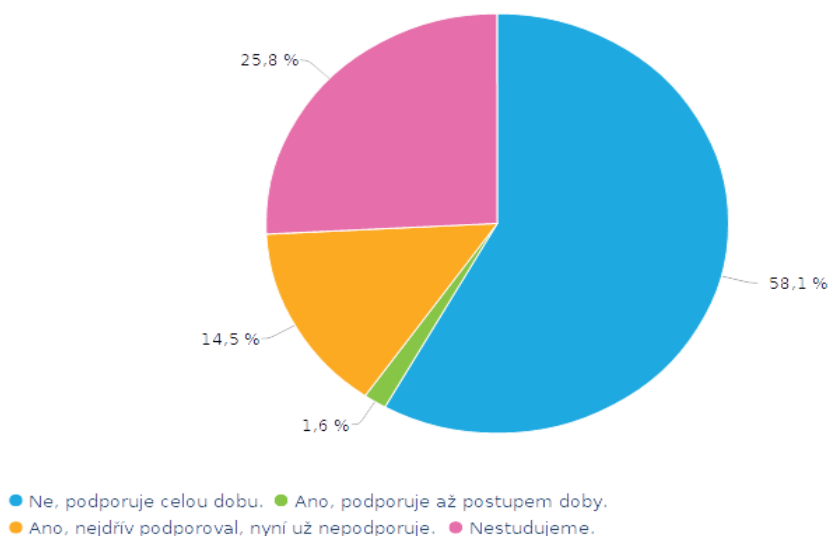

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Podporu svých partnerů uvedlo 41 respondentů. Studium partner spíše nepodporuje u 5 dotazovaných, další 2 vůbec partner ve vzdělávání nepodporuje a 14 respondentů uvedlo, že nestudují.

Graf 10: Postoj partnera ke studiu

Změnil se postoj partnera ke studiu?

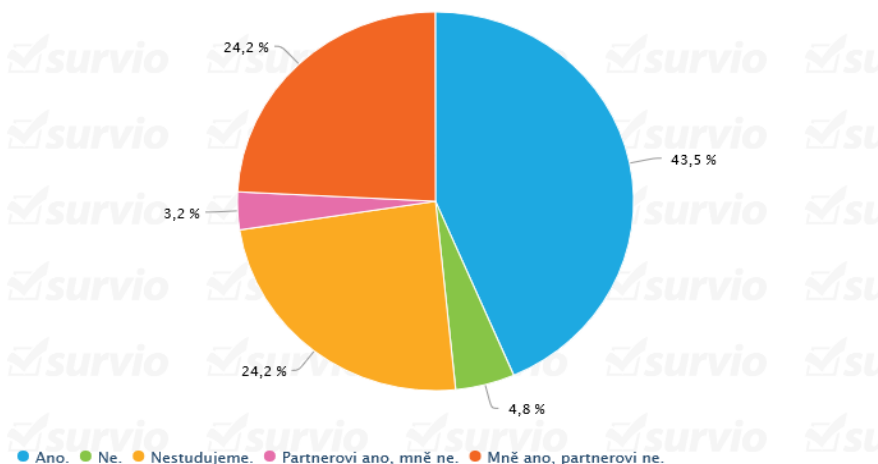

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Po celou dobu studia partner podporoval 38 respondentů. Nejdříve je partner podporoval, a později s podporou přestal u 9 z dotazovaných. Naopak postupem doby začal partner podporovat 1 z respondentů. 14 dotazovaných uvedlo, že nestudují.

Graf 11: Splnění očekávání od studia

Přináší vám i partnerovi studium to, co jste očekávali?

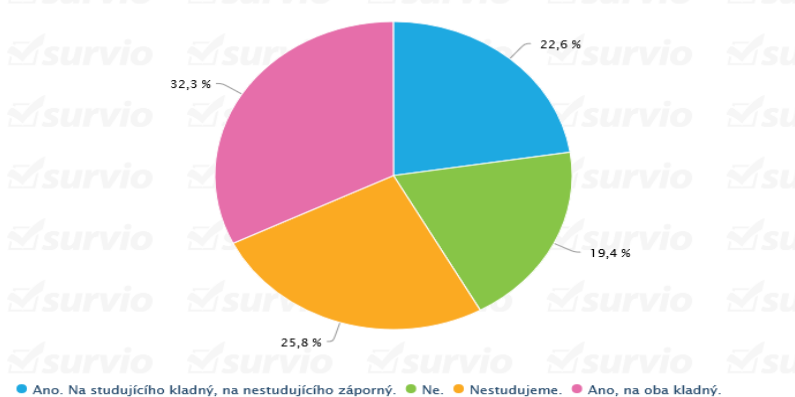

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

27 dotazovaných akcentuje přínos studia pro oba partnery a splnění jejich očekávání, 3 uvádí opak. Konstatování, že přínos pro ně je zřejmý, zatímco pro partnera žádný, uvádí 16 lidí, 2 respondenti tvrdí opak. Nestuduje 14 lidí.

Graf 12: Vliv studia na sebehodnocení

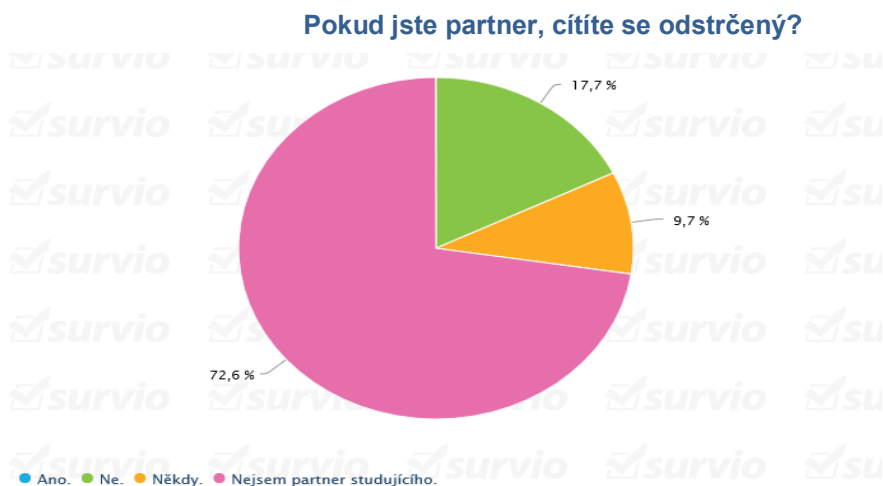
Má studium vliv na vaše nebo partnerovo sebehodnocení?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

22 respondentů odpovědělo, že studium přináší lepší sebehodnocení oběma partnerům, 14 pociťuje zlepšení u studujícího, a zhoršení sebehodnocení u nestudujícího z partnerů. 12 respondentů nepociťuje vliv studia na sebehodnocení partnerů, 14 dotazovaných uvedlo, že nestuduje.

Graf 13: Negativní pocity partnera vůči studiu

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Odstrčeno se necítí 11 partnerů, 6 partnerů někdy. Nikdo z dotazovaných partnerů neuvedl, že by se cítil vyloženě odstrčený. 45 respondentů uvedlo, že nejsou partnery studujícího.

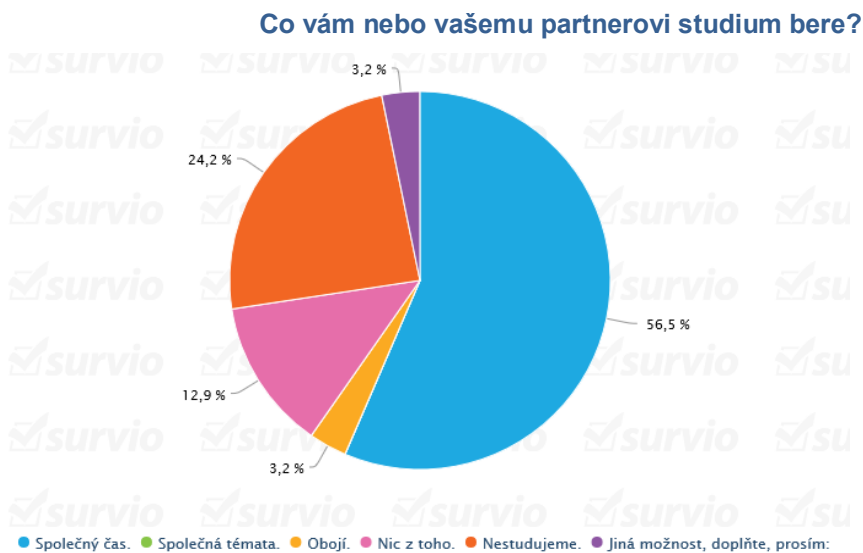
Graf 14: Negativní pocity dětí vůči studiu rodiče

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Děti 36 respondentů se necítí odstrčené, 12 naopak ano. 14 lidí uvedlo jako odpověď, že neví, zda se děti cítí odstrčeně.

Graf 15: Negativní vliv studia na rodinný život

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Studium bere společný čas 35 respondentům, dvěma respondentům ubírá jak společný čas s partnerem, tak společná témata. Osm lidí naopak uvádí, že jim studium nebere nic z uvedeného. 14 dotazovaných nestuduje. Dva dotazovaní si zvolili jinou možnost, z nich jeden uvádí, že s partnerem studovali společně.

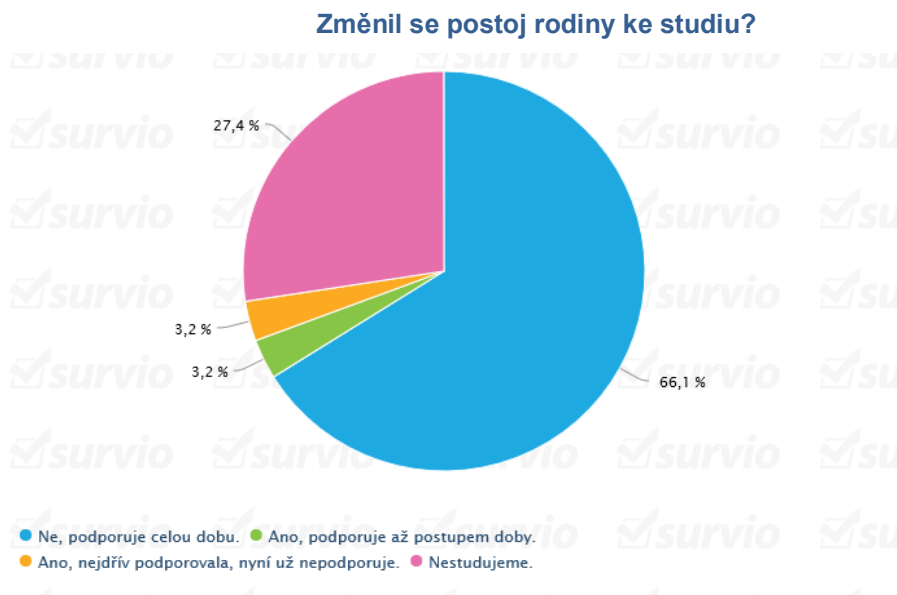
Graf 16: Studium jako komplikace vztahu s dětmi

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Studium vztah s dětmi nekomplikuje 25 studentům, 12 uvádí opak. 11 respondentů nemá děti a 14 respondentů uvádí, že nestuduje.

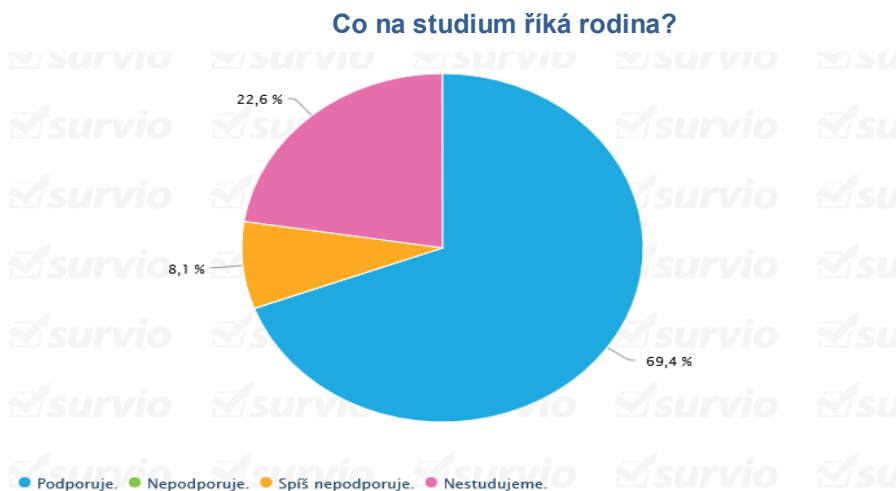
Graf 17: Postoj rodiny ke studiu

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Rodina celou dobu studia podporuje 42 respondentů. Shodně po třech respondentech uvedlo, že jej rodina podporovala, a nyní nepodporuje, a opačně, že ho původně nepodporovala, a teď podporuje. Nestuduje 14 lidí.

Graf 18: Podpora při studiu ze strany rodiny

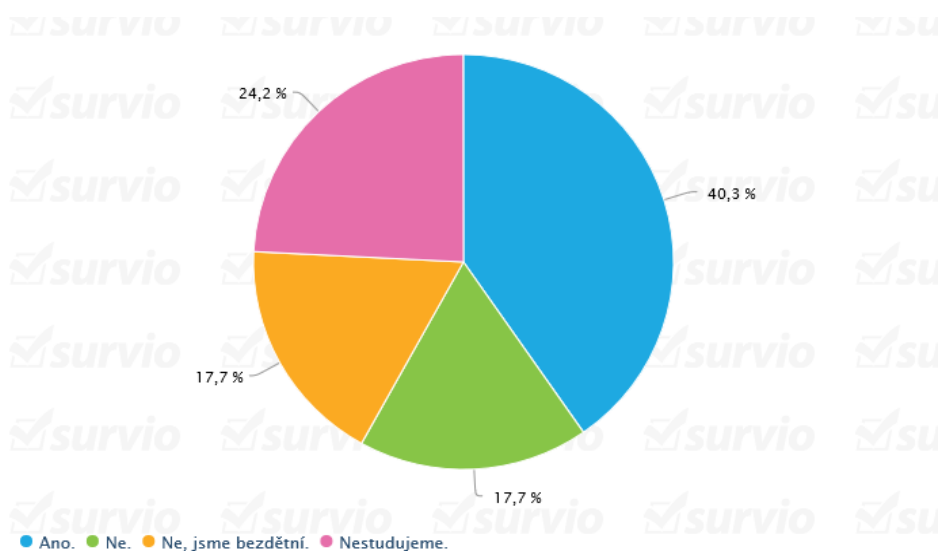

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Rodina podporuje ve studiu 43 dotazovaných, rodina spíše nepodporuje 5 studujících. Nestuduje 14 lidí.

Graf 19: Obohacení rodinného života studiem

Obohacuje studium váš nebo partnerův vztah k vašim dětem?

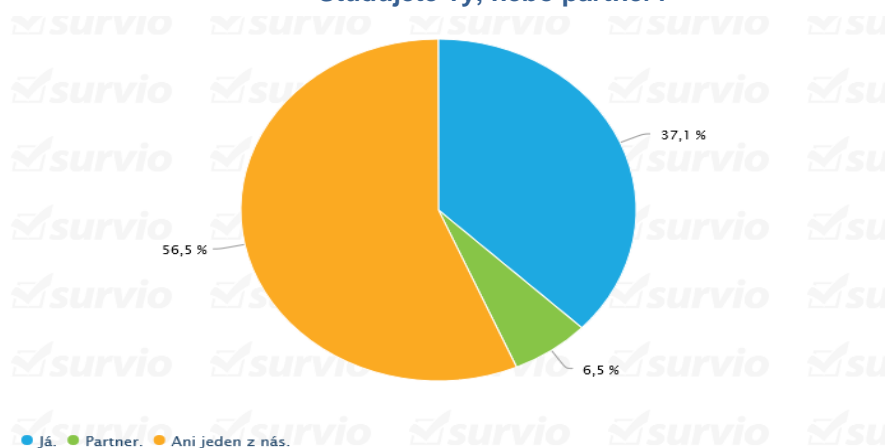

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Studium podle tvrzení 26 dotazovaných obohacuje vztah s vlastními dětmi, 11 uvádí opak. 11 konstatuje, že vlastní děti nemá. Nevzdělává se 14 respondentů.

Graf 20: Kdo z partnerů studuje

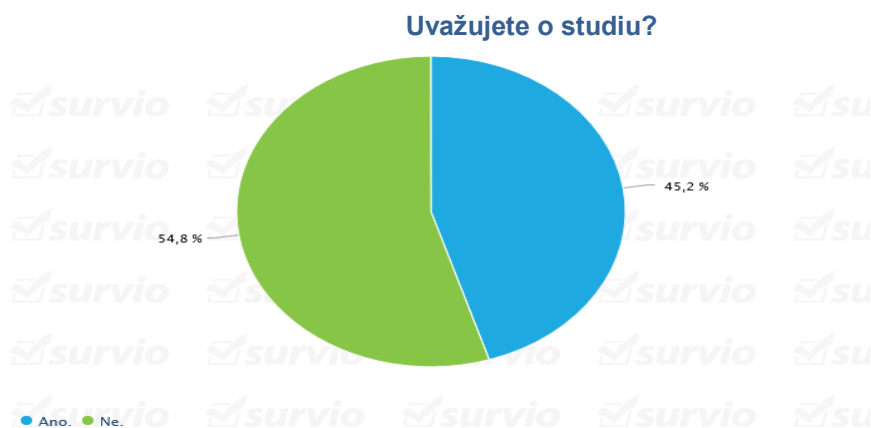
Studujete vy, nebo partner?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

35 respondentů uvádí, že nikdo z nich právě nestuduje. Samo se vzdělává 23 lidí. 4 lidé uvádějí, že studuje jejich partner.

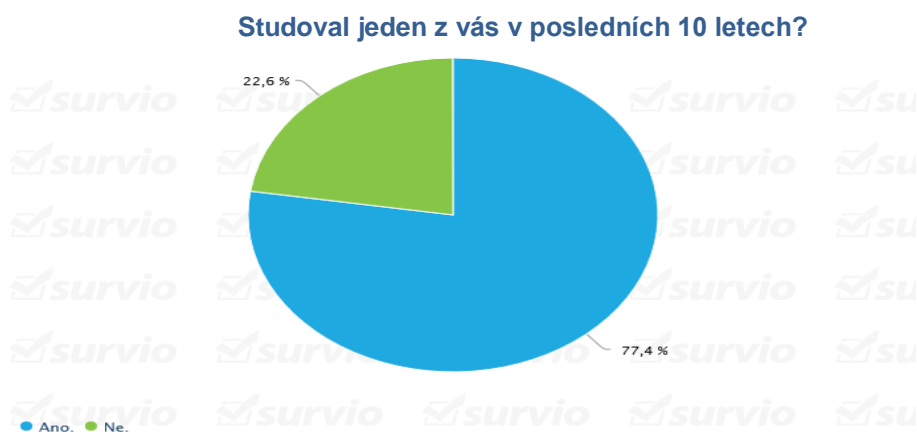
Graf 21: Zvažování studia

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na otázku, zda uvažují o studiu, 34 respondentů odpovědělo, že ne, naopak 28 respondentů studium zvažuje.

Graf 22: Studium partnerů v posledních 10 letech

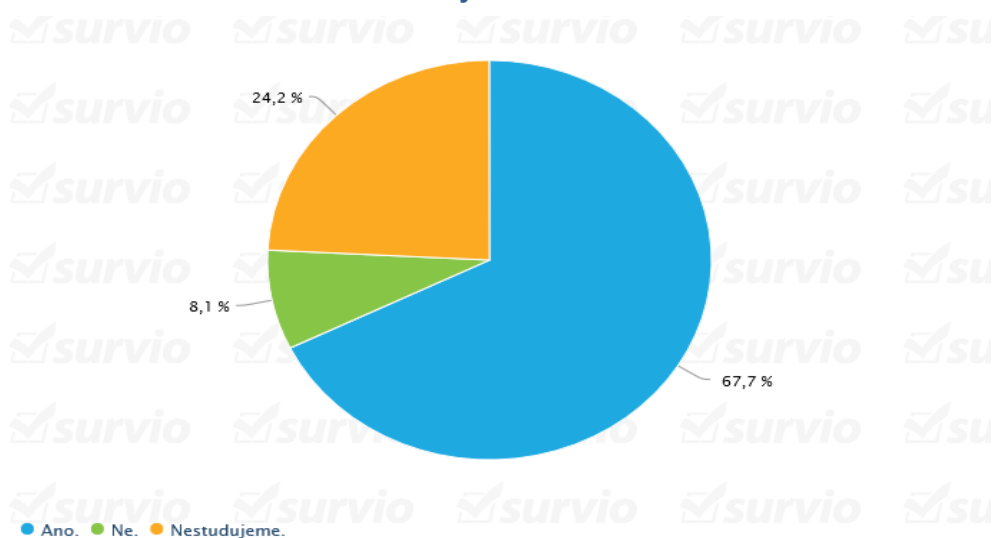

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

V posledních deseti letech studovalo 48 respondentů, nebo jejich partner, 14 dotazovaných uvedlo, že ne.

Graf 23: Nová témata

Přináší do vašich rodinných rozhovorů studium nová témata?

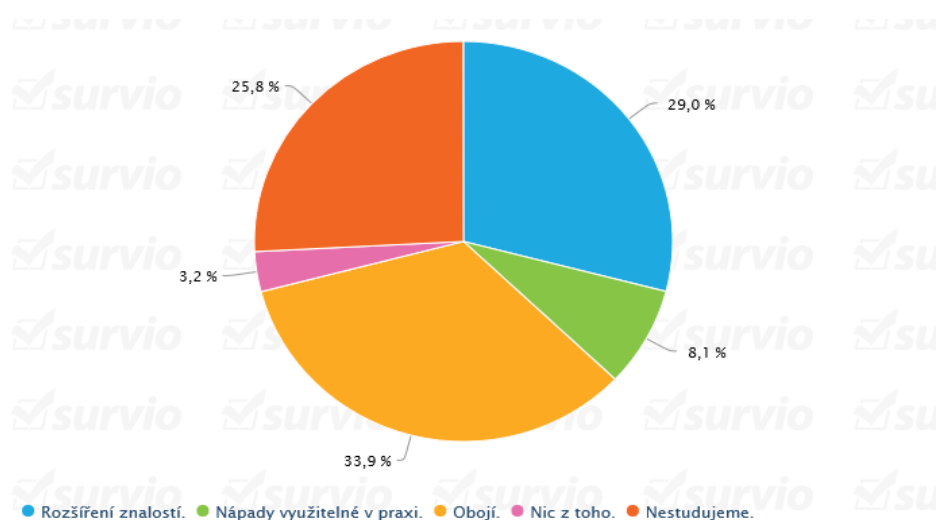

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Studium přináší nová témata do rodinných rozhovorů v 42 případech, 6 respondentům komunikaci v rámci rodiny neobohacuje a 14 nestuduje.

Graf 24: Přínos studia

Co vám, nebo vašemu partnerovi studium přináší?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Studium přináší znalosti 18 respondentům, 6 přináší nápady využitelné v praxi, 21 respondentům přináší obojí, naopak třem nic z toho. Nevzdělává se 14 dotazovaných.

První hypotéza zní: Větší sociální oporu má dospělý studující, pokud má partnera, než ten, který stálého partnera nemá. Tato hypotéza byla potvrzena. K této hypotéze se vztahovaly otázky č. 2, 9, 11, 13, 18, 20 a 21.

Druhá hypotéza zní: Studium partnera/partnerky přináší problémy v rodině, neboť obírá rodinu o společně trávený čas. Také tato hypotéza byla potvrzena. Ilustrují ji otázky č. 19, 15, 12 i 10 a 14.

I třetí hypotéza se potvrdila: Studium v dospělosti rozšiřuje okruh témat k rozhovorům s partnerem a dětmi, tím obohacuje komunikaci a vztahy s nimi. K poslední hypotéze se vztahovaly otázky č. 4, 5, 6 a hlavně 16, potom ještě také otázka č. 22. Všechny tři hypotézy se v tomto průzkumu potvrdily.

6 SHRnutí

Všechny tři hypotézy, které práce ověřovala, se v průzkumu této práce potvrdily. První hypotéza: Větší sociální oporu má dospělý studující, pokud má partnera, než ten, který stálého partnera nemá. Z 62 respondentů 59 žije v manželství či trvalém partnerském svazku, 25 respondentů žije v manželství dokonce déle než 10 let. 41 účastníků průzkumu uvedlo, že studium jejich partner podporuje. Po celou dobu studia partner podporoval 38 respondentů, 27 z nich vidí přínos studia v dospělosti pro oba partnery. 22 respondentů má zato, že studium přináší lepší sebehodnocení oběma partnerům. 11 partnerů se odstrčeno necítí, 6 partnerů se někdy cítí osaměle. Nikdo z dotazovaných partnerů neuvedl, že by se cítil vyloženě odstrčený, zbytek respondentů nejsou partnery studujícího. V 36 případech se děti studujících necítí osamocené.

Druhá potvrzená hypotéza zní: Studium partnera/partnerky přináší problémy v rodině, neboť obírá rodinu o společně trávený čas. 35 respondentů usuzuje, že jim studium bere společný čas. 25 studentů uvádí, že jim studium vztah s dětmi nekomplikuje. 42 respondentů rodina celou dobu studia podporuje. Studium podle tvrzení 26 dotazovaných obohacuje vztah s vlastními dětmi.

Také třetí hypotéza se potvrdila: Studium v dospělosti rozšiřuje okruh témat k rozhovorům s partnerem a dětmi, tím obohacuje komunikaci a vztahy s nimi. Studium přináší nová témata do rodinných rozhovorů v 42 případech.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce Vliv studia v dospělosti na partnerský vztah a rodinný život poukazuje na souvislosti změn v partnerském soužití v současnosti a seznamuje nás i s důvody, které mohou zapříčinit problémy ve vztahu. Problémy ve vztahu může způsobit i studium jednoho z partnerů.

Dospělého, který se vzdělává, nemůžeme vnímat pouze jako jednotlivce, ale naopak jej musíme vidět v kontextu jeho kultury a dalších sociálních aspektů jako je jeho rodinné prostředí, zaměstnání apod. Partner a děti ovlivňují rozvoj osobnosti dospělého a umožňují mu jeho učení, spoluvytvářejí mu pro jeho vzdělávání podmínky, poskytují důležitou psychickou oporu. Dochází však i k opačnému aspektu, vzdělávání v dospělosti ovlivňuje rodinu dospělého studenta.

Současnost sebou nese mnoho změn, které se přenáší i do vztahů v rodině. Do popředí se dostává stále více individualizace společnosti, důraz na ekonomické a materiálové naplnění života. Ovlivňuje nás i důraz na výkon v pracovní sféře, mnohdy na úkor rodinného a osobního života.

K transformaci ve společnosti dochází i na pracovním trhu v oblasti změny profesí (mnohé profese zanikly, jiné vznikají) a tím i potřeba změny ve vzdělávání. Na poptávku pružně reagují vzdělávací instituce, které vykrývají svoji nabídkou tuto vzdělanostní potřebu. Lidé se musí přizpůsobit vzhledem ke stále prodlužujícímu věku odchodu do důchodu i vzhledem k uplatnění na trhu práce.

Bakalářská práce je rozvržena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části autorka popsala teoretická východiska tématu práce, dotkla se oblastí oboru andragogiky, nahlížela problematiku vlivu studia v dospělosti na partnerský vztah a rodinný život ze sociologického a psychologického hlediska. Charakterizovala dospělého, který se vzdělává, formy vzdělávání a věnovala pozornost i dalším tématům.

Cílem praktické části bylo zjistit, jaký vliv má studium jednoho z partnerů nejen na partnerský vztah a rodinný život. Zda převažují pro rodinu dospělého studenta klady nebo záporny zvyšování jeho kvalifikace.

V souvislosti s uvedenými cíli byly stanoveny tři hypotézy. Ze zpracovaných výsledků byly vyvozeny patřičné závěry a bylo zhodnoceno, zda se podařilo hypotézy potvrdit či vyvrátit.

Autorka pomocí kvantitativního průzkumu, formou on-line dotazníku, zjistila, že partner a rodina podporuje dospělé studenty. Tvoří mu sociální oporu i přes to, že díky studiu přichází rodina o společný čas. Vzdělávání dospělých sice přináší celé rodině problémy, ale zároveň i mnoho pozitiv, například obohacuje vzájemnou komunikaci.

Průzkum ukazuje, že lépe se všechna úskalí, které studium v dospělosti přináší, nesou dospělým s dobrým zázemím než těm, kteří takovou oporu nemají. Společně se svými blízkými mohou dospělí studenti sdílet radosti i starosti. Studium v dospělosti je přínosem pro celou rodinu.

Bakalářská práce poskytuje odrazový můstek k dalším andragogickým průzkumům, výzkumníci by se mohli zaměřit na témata, o která je obohacena komunikace partnerů při studiu v dospělosti. Dále by mohlo být zkoumáno, o jaké odborné termíny si rozšířili obzory rodinní příslušníci jedince, který studuje v dospělém věku či by mohla být rovněž použita při výuce, kde by mohli studenti diskutovat nad danými tématy. Mohlo by být též prověřeno, o kolik hodin společného času rodina vlivem studia v dospělosti přichází.

Práce si nekladla za cíl zcela vyčerpat dané téma, ale přiblížit danou tematiku těm, kteří se o studium v dospělém věku zajímají a předložit jim téma k zamyšlení či dalšímu zpracování v následných studijních pracích.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ATKINSONOVÁ, Rita L. *Psychologie*. 2. aktualizované vyd., Praha: Portál, 2003, 751 s. ISBN 80-7178-640-3.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

BOWLBY, John. *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

CAMPBELL, Ross. *Potřebuji tvou lásku. Co můžeš udělat pro své dítě*. Praha: Návrat, 1992. 124 s. ISBN 80-85495-11-2.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.

DOBSON, James. *Výchova chlapců*. Praha: Návrat domů, 2003. 320 s. ISBN 80-7255-082-9.

DRAPELA, Viktor, J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 2011, 176 s. ISBN 978-80-262-0040-6.

ELDREDGE, John. *Pozor, srdce muže!* Praha: Návrat domů, 2001. 184 s. ISBN 80-7255-096-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 305 s. ISBN 80-901549-0-5.

HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 524 s. ISBN 80-7178-303-X.

HLADÍLEK, Miroslav. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-75-4.

HODGKINSON, Tom. *Líný rodič: lenošením a nečinností k lepšímu rodičovství: zaručený návod, jak být pohodovým rodičem*. Brno: Jota, 2009. 246 s. ISBN 978-80-7217-665-6.

KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 1999. 289 s. ISBN 80-7178-240-8.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. 226 s. ISBN 80-7017-492-7.

KOPŘIVA, Pavel, NOVÁČKOVÁ, Jana, NEVOLOVÁ, Dobromila a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009, 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. 168 s. ISBN 978-80-262-1042.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Povídej - naslouchám*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 135 s. ISBN 978-80-7195-405-7.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Moderátor zvládnutí zátěže typu sociální opory. *Československá psychologie*. Praha: Academia, 1999, 43, 2. ISSN 0009-062X, str. 106 – 118.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, 280 s. ISBN 80-7178-551-2.

KUČERA, Dalibor. *Moderní psychologie*. Praha: Grada, 2013. 216 s. ISBN 978-80-247-4621-0.

LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina a Tomáš JIRÁNEK. *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914-1918*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2015, 280 s. ISBN 978-80-7432-499-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996, 144 s. ISBN 80-7178-085-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 1997, 285 s. ISBN 80-859-1229-5.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty. ISBN 80-85850-24-9.

MELCHIOROVÁ, Anna. *Mateřství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 175 s. ISBN 978-80-7195-267-1.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace. Poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-3603-7.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život. O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: FF, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, 2008. 343 s. ISBN 978-80-210-5859-0.

SVOBODOVÁ, Eva, HOVJACKÁ, Miroslava, KUBECOVÁ, Markéta a Michaela KUKAČKOVÁ. *Rozvíjíme city, vůli, sebepojetí a komunikaci dětí*. Praha: Raabe, 2015. 124 s. ISBN 978-80-7496-189-2.

ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 280 s. ISBN 80-246-1318-5.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-998-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

PRUSÁKOVÁ, Viera. *Osobnosť lektora vo vzdelávaní dospelých*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela, 2014. 520 s. ISBN 978-80-557-0801-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7330-119-4. [online]. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souvislosti-promen-pracovniho-trhu-soukromeho-rodinneho-partnerskeho-zivota>

HÁLEK, Vítězslav. *Maslowova pyramida potřeb*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. [online]. [citace 6. 9. 2017]. Dostupné z: <https://www.google.cz/search?q=maslowova+pyramida+pot%C5%99eb+a+hodnot&bi>

w=1093&bih=534&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAmoVChMIqOqtrZjAyAIVqaJyCh3MDwz9#imgsrc=vbfP_r0YmVdXBM

HUSÁROVÁ, Dagmar. Portál Vysoké školy. *Kombinované studium – oč v něm běží?*(2010) [online]. [citace 11. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/kombinovane-studium-oc-v-nem-bezi>

JUNOVÁ, Blanka. *Čas pro změnu: ... k rovnováze práce a soukromí*. Ostrava: Práce na dálku, 2016. [online]. [citace 24. 11. 2017]. Dostupné z: www.pracenadalku.cz/portals/0/ebook/cas-pro-zmenu-pdf.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Statistické ročenky školství výkonové ukazatele*. Statistická ročenka školství 2011/2012, 2014/2015 – výkonové ukazatele. [online]. Kapitola F. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. [online]. 97 s. ISBN 978-80-254-2218-2 [citace 7. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

WURMOVÁ, Nela. *Jak si nezkažit vztahy s okolím kvůli studiu při práci*. *Studium po třicítce*. [online]. [citace 10. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/jak-si-nezkazit-vztahy-s-okolim-kvuli-studiu-pri-praci>

TEPLÁ, Lucie. *S dětmi jsme na jedné lodi*. [online]. [citace 10. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/s-detmi-jsme-na-jedne-lodi>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pyramida potřeb Abrahama Maslowa	22
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Věk respondentů	44
Graf 2: Vzdělání respondentů	44
Graf 3: Rodinný stav	45
Graf 4: Počet dětí v rodině	45
Graf 5: Forma studia	46
Graf 6: Motivace ke studiu	46
Graf 7: Zlepšení pracovního zařazení	47
Graf 8: Doba trvání partnerského/manželského svazku	48
Graf 9: Podpora při studiu ze strany partnera	49
Graf 10: Postoj partnera ke studiu	49
Graf 11: Splnění očekávání od studia	50
Graf 12: Vliv studia na sebehodnocení	50
Graf 13: Negativní pocity partnera vůči studiu	51
Graf 14: Negativní pocity dětí vůči studiu rodiče	51
Graf 15: Negativní vliv studia na rodinný život	52
Graf 16: Studium jako komplikace vztahu s dětmi	52

Graf 17: Postoj rodiny ke studiu	53
Graf 18: Podpora při studiu ze strany rodiny	53
Graf 19: Obohacení rodinného života studiem	54
Graf 20: Kdo z partnerů studuje	54
Graf 21: Zvažování studia.....	55
Graf 22: Studium partnerů v posledních 10 letech	55
Graf 23: Nová témata.....	56
Graf 24: Přínos studia	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Tabulka č. 1	I
Příloha B – Dotazník.....	II

Příloha A – Tabulka č. 1

Souhrn VŠ – studenti, absolventi (fyzické osoby) podle formy a typu studijního programu

Studenti k 31.12., poprvé zapsaní a absolventi za celý kalendářní rok

stav SIMSu k 20.1.2017

Státní občanství Zřizovatel	fyzické osoby celkem										
	Celkem	v prezenčním studiu					v distančním a kombinovaném studiu ⁴⁾				
		celkem	v typu studijního programu				celkem	v typu studijního programu			
			bakalář- ském	magister- ském ²⁾	navaz. magister- ským ¹⁾	doktor- ským		bakalář- ském	magister- ským ²⁾	navaz. magister- ským ¹⁾	doktor- ským
Vysoké školy celkem											
poprvé zapsaní ³⁾	53 650	45 033	40 952	5 749	23 764	3 370	8 631	9 099	288	8 570	1 040
z toho ženy	30 349	24 867	22 247	3 688	13 282	1 635	5 493	5 744	268	5 392	447
celkem studenti	311 367	236 994	138 558	29 526	58 054	12 361	76 851	42 335	1 702	22 088	10 904
z toho ženy	174 330	131 565	75 219	18 945	32 421	5 878	44 447	25 036	1 581	13 438	4 498
absolventi	77 328	58 746	31 778	4 679	21 775	564	18 659	9 313	218	7 362	1 771
z toho ženy	46 539	34 663	19 083	3 076	12 285	248	11 930	6 346	200	4 633	756
Studující se státním občanstvím ČR											
poprvé zapsaní ³⁾ (poprvé zapsaní ³⁾)	45 049	36 943	34 458	4 010	19 815	2 637	8 119	8 564	287	8 064	826
z toho ženy	25 785	20 585	18 877	2 683	11 228	1 302	5 210	5 445	267	5 090	364
celkem studenti	267 761	198 025	118 157	21 934	49 353	9 937	72 047	40 283	1 691	20 891	9 354
z toho ženy	151 061	110 713	64 452	14 397	27 901	4 769	41 925	23 891	1 571	12 718	3 848
absolventi	69 283	51 728	28 234	3 838	19 240	462	17 625	8 902	216	6 992	1 520
z toho ženy	42 073	30 787	17 052	2 580	10 978	205	11 336	6 084	198	4 402	657
Studující s cizím státním občanstvím											
poprvé zapsaní ³⁾ (poprvé zapsaní ³⁾)	8 601	8 090	6 494	1 739	3 949	733	512	535	1	506	214
z toho ženy	4 564	4 282	3 370	1 005	2 054	333	283	299	1	302	83
celkem studenti	43 622	38 978	20 407	7 592	8 701	2 424	4 808	2 053	11	1 198	1 550
z toho ženy	23 278	20 857	10 771	4 548	4 520	1 109	2 523	1 145	10	720	650
absolventi	8 045	7 018	3 544	841	2 535	102	1 034	411	2	370	251
z toho ženy	4 466	3 876	2 031	496	1 307	43	594	262	2	231	99
Verejné vysoké školy											
poprvé zapsaní ³⁾ (poprvé zapsaní ³⁾)	48 456	41 949	37 842	5 749	22 357	3 359	6 519	6 890	288	6 750	1 028
z toho ženy	27 060	22 912	20 277	3 688	12 406	1 627	4 157	4 356	268	4 298	444
celkem studenti	280 340	221 607	126 281	29 526	54 944	12 325	60 956	31 631	1 702	16 924	10 852
z toho ženy	156 064	122 364	67 975	18 945	30 465	5 856	35 220	18 868	1 581	10 383	4 480
absolventi	67 363	53 955	28 291	4 679	20 473	562	13 480	6 254	218	5 251	1 762
z toho ženy	40 027	31 452	16 741	3 076	11 416	248	8 625	4 373	200	3 305	752
Soukromé vysoké školy											
poprvé zapsaní ³⁾	5 196	3 085	3 111	–	1 407	11	2 112	2 210	–	1 820	12
z toho ženy	3 290	1 955	1 970	–	876	8	1 336	1 388	–	1 094	3
celkem studenti	31 484	15 570	12 409	–	3 132	36	15 965	10 741	–	5 182	52
z toho ženy	18 537	9 307	7 321	–	1 968	22	9 263	6 187	–	3 064	18
absolventi	9 968	4 791	3 487	–	1 302	2	5 179	3 059	–	2 111	9
z toho ženy	6 515	3 211	2 342	–	869	–	3 305	1 973	–	1 328	4

¹⁾ Magisterské studium v délce 1 až 3 roky, které je pokračováním studia bakalářských programů.

²⁾ Magisterské studijní programy v délce 4 až 6 let.

³⁾ Do celkového počtu poprvé zapsaných nejsou započtení poprvé zapsaní do navazujících magisterských a doktorských studijních programů.

⁴⁾ Včetně studentů na studijních pobytech.

Zdroj: MŠMT¹⁴³

¹⁴³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Statistické ročenky školství výkonové ukazatele. Statistická ročenka školství 2011/2012, 2014/2015 – výkonové ukazatele. [online]. Kapitola F. [citace 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>*

Příloha B – Dotazník

Dobrý den,
věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

Studuji Univerzitu Jana Amose Komenského v Praze, obor Vzdělávání dospělých.

Následující anonymní dotazník mi díky vám přinese cenné informace pro bakalářskou práci.

Děkuji

Lenka Kučerová, DiS.

Otázky:

1) Žijete v partnerství/manželství?

a) Ano.

b) Ne.

2) Jak dlouho?

a) 0

d) 11 – 15 let

b) 0 – 5 let

e) 16 - 20

c) 6 – 10 let

f) další možnost

3) Kolik máte dětí?

Doplňte prosím číslo.

4) Studujete vy, nebo partner?

- a) Já. b) partner c) ani jeden z nás

5) Uvažujete o studiu?

- a) Ano. b) Ne.

6) Studoval jeden z vás v posledních 10 letech?

- a) Ano. b) Ne.

7) Denní nebo kombinovanou formou?

- a) denní / prezenční
b) kombinovanou / dálkovou
c) nestudoval

8) Co vás, nebo vašeho partnera vedlo ke studiu, jaký byl motiv?

Možno zvolit více možností výběru.

- a) Zvýšení kvalifikace
b) Požadavek zaměstnavatele
c) Touha po sebezdokonalení
d) Nestudujeme
e) Touha po změně pracovního místa
f) Přání partnera

- g) Přání rodiny
- h) Změna životního stereotypu
- ch) Touha navázat nové sociální kontakty
- i) Touha dozvědět se něco nového
- j) jiná možnost

9) Co na studium říká partner?

- a) podporuje
- b) nepodporuje
- c) spíš nepodporuje
- d) nestudujeme

10) Co na studium říká rodina?

- a) podporuje
- b) nepodporuje
- c) spíš nepodporuje
- d) nestudujeme

11) Změnil se postoj partnera ke studiu?

- a) Ne, podporuje celou dobu.
- b) Ano, podporuje až s postupem doby.
- c) Ano, nejdříve podporoval, nyní už nepodporuje.
- d) Nestudujeme.

12) Změnil se postoj rodiny ke studiu?

- a) Ne, podporuje celou dobu.
- b) Ano, podporuje až s postupem doby.
- c) Ano, nejdřív podporovala, nyní už nepodporuje.
- d) Nestudujeme.

13) Přináší vám i partnerovi studium to, co jste očekávali?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Nestudujeme.
- d) Partnerovi ano, mně ne.
- e) Mně ano, partnerovi ne.

14) Obohacuje studium váš nebo partnerův vztah k vašim dětem?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Ne, jsme bezdětní.
- d) Nestudujeme.

15) Komplikuje studium váš vztah s vlastními dětmi?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Ne, nemáme děti.
- d) Nestudujeme.

16) Přináší do vašich rodinných rozhovorů studium nová témata?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Nestudujeme.

17) Máte vy, nebo váš partner vyhlídku na lepší pracovní zařazení díky studiu?

- a) Ano.
- b) V podstatě ano, ale nepřináší mi to ekonomické důvody.
- c) Ne.
- d) Nestudujeme.

18) Má studium vliv na vaše nebo partnerovo sebehodnocení?

- a) Ano. Na studujícího kladný, na nestudujícího záporný.
- b) Ne.
- c) Nestudujeme.
- d) Ano, na oba kladný.

19) Co vám, nebo vašemu partnerovi studium bere?

- a) společný čas
- d) nic z toho

b) společná témata

e) nestudujeme

c) obojí

20) Pokud jste partner, cítíte se odstrčený?

a) Ano.

c) Někdy.

b) Ne.

d) Nejsem partnerem studujícího.

21) Cítí se vaše děti kvůli studiu odstrčené?

a) Ano.

b) Ne.

c) Nevím.

22) Co vám, nebo vašemu partnerovi studium přináší?

a) rozšíření znalostí

c) obojí

b) nápady využitelné v praxi

d) nic z toho

23) Vzdělání máte:

a) základní

c) vyšší odborné

b) střední odborné

d) vysokoškolské

24) Věk.

a) 18 – 25

d) 46 – 55

b) 26 – 35

e) 56+

c) 36 – 45

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lenka Kučerová, DiS.

Obor: 7501R022 – Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované

Název práce: Vliv studia v dospělosti na partnerský a rodinný život

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 53

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů českých použitých zdrojů: 38

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PhDr. Milan Demjanenko, Ph.D.